

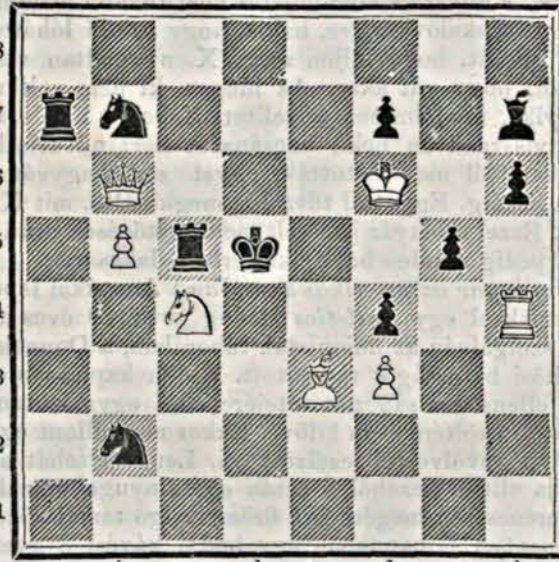
Nyit tér.)

— (Felhívás.) Szigler Adolf, komáromi könyvkereskedő a múlt évben Huszár Imre „Uti emlékei” című munkájára nyitott s küldött előfizetési felhívásokat. — s így nekem egyet, — melyre, mint Huszár Imre ismerőse, 20 aláírt is szereztem; — a díjakat múlt évi dec. 9-én el is küldöttem. A munka megjelenésére januárhó utóját tüzték ki, de sem munka, sem pedig a gátló körülményekről eddig sem a gyűjtőket, sem az aláírókat nem értesítették; dacára két ízben a kiadóhoz intézett felszólalásomnak, ez nem is válaszolt. — Felkérem tehát Szigler Adolf urat, hogy vagy a 20 előfizetett könyvet a tiszteletpéldányokkal, vagy pedig a 20 ítot a bérmentesített összeggel együtt a legrövidebb idő alatt nekem megküldje. April 14. — Ifj. Gyömrői Gáspár, földbirtokos Gógánfán Zalában, (u. p. Sümeg.)

* E rovatban közölt cikkekért csupán a sajtóhatóság irányában vállal felelősséget a Szerk.

SAKKJÁTÉK.

121-ik számú feladvány. — Engel Imrétől (Pesten).
Sötét.

Világos indul, s 4-ik lépésre matot mond.

21-ik számú játszma (Philidor megnyitás).

WEISZ J. A. tanár és RÉCSI tanár között. Pesten, 1862. április 13-án.			
Világos (Weisz).	Sötét (Récsi).	Világos (Weisz).	Sötét (Récsi).
1) e2-e4	e7-e5	17) Vd3-e2	f7-f5
2) Hg1-i3	d7-d6	18) e4-f5	f6-f5
3) Ff1-c4	f8-e7	19) Hd5-f4	f7-g5
4) Hb1-c3	g8-f6	20) Hf4-d5	f6-g5
5) d2-d4	e5-d4	21) Ve2-e3	He5-d3
6) Vd1-d4	0-0	22) Ke1-f1	Bf8-e8
7) Fc1-f4	Hb8-c6	23) Ve3-f3	Vd8-g5
8) Vd4-d2	He6-a5	24) Hd5-e3	Bc8-b3
9) Fc4-d3	c7-e5	25) Vf3-e3	Hd3-f4
10) Vd2-e2	Fc8-e6	26) g2-g3	Ff5-h3
11) Hf3-d2	Ha5-c6	27) Kf1-g1	Ba8-f8
12) Ff4-e3	a7-a6	28) Kg1-h2	d6-d5
13) Hc3-d5	Hc6-e5	29) c4-d5	Vg5-d5
14) c2-e4	Hf6-g4	30) Ve3-b3	Fh3-e6
15) h2-h3	He5-d3	31) Vb3-d5	Hf4-d5
16) Ve2-d3	Hg4-e5		s a játszma döntetlen maradt

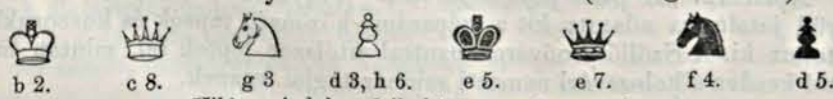
A 116-ik számú feladvány megfejtése.

Gold Samutól Kóvágó Örsön.			
Világos.	Sötét.	Világos.	A) Sötét.
1) Va7-a1	Vb8-a7	1)	Ke5-f6
2) Bb2-b6	Va7-a1	2) Bb2-b6	Kf6-f7
3) Bb6-e6	Be7-e6	3) Va1-f6	Kf7-e8
4) Hf8-d7		4) Bb6-b8	

Helyesen fejtették meg. Nagy-Marján: Beóthy Maris. — Veszprémben: Fülöp József. — Nagyvárádon: báró Meszéna István. — Kun-Szent-Miklóson: Bankos Károly. — Pesten: Cselkó György. — Parabutyban: Rothfeld József. — Kis-Endrődön: Dombay Gáspár. — Simongdon: ifj. Tóth János. — Jánosiban: Keszler István. — B-Ujvároson: Kovács Lajos.

Rövid értesítések. B-Ujváros: K. A V h 5 — f 5 kezdő-lépést H b 4 — d 5 tételestesen megsemmisíti. — János: K. Minden feladványban Sötétnek önmaga iránti keletesege a legjobb védelmi húzásokat tenni meg Igy a H c 6 — e 5: sakkra d 4 — re megy; egyttal sakkot mond, s kimenekül.

XXI. sz. feladvány. — Gold Samutól (Kóvágó Örsön).

Világos indul, s 2-ik lépésre matot mond.

Kiadó-tulajdonos Heckenast Gusztáv. — Nyomatja Landerer és Heckenast, egyetem-utca 4. szám alatt Pesten 1862.

Szerkesztői mondanivaló.

5985. Bécs. D. I. Teljesen méltányoljuk a halasztás okait, s megnyugszunk az adott ígéretekben. Ohajtva várjuk a közel találkozást. — Az elmaradt szám elküldetett.
5986. Zarány. T. J. esp. ur. A küldeményt köszönettel vette a kiadó-hivatal.
5987. Gógánfa. Gy. G. A „kilencz évi gazda” igéri, hogy ezután is szívesen teljesíti azon ohajtsait, melyek teljesítése hatalmában áll.
5988. T-Sz. Miklos. K. M. Köszönet a figyelemért, de vigasztalásra mondhatjuk, hogy a közölt régi verset itt sokan ismerik, még pedig egész terjedelmében. A nótája is ismeretes, s annál fogva nem lehet félni, hogy elvesz. Igen becsüljük, hogy akadnak emberek, kik gonddal őrzik historiai dalainkat, habár azok elénekülésének ideje jelenleg elmúlt is.
5989. Paris. K. G. Örömmel vettük az élet s egészség bizonyítékát s kérjük a gyors folytatást. Szíves üdvözlötünket!
5990. Leányfalú. Az ottani deákoknak Szép kegyeletnek a jele, midőn a tanuló ifjuság oly tisztelettel s szeretettel viseltetik az iskola felügyelői, vezetői iránt, minőt a hozzánk küldött levél tanusít. Még innen több más örvendetes tényeket is várunk.
5991. Bukogát. Sz. I. Legközelebb igénybe szándékozunk venni ön szíves ajánlatát, s a közölt jegyzékből néhány közölbötő tárgyat ki fogunk szemelni.
5992. Debreczen. B. F. Az egyet alakítása iránti felhívást nem fogjuk közölni, sőt, ha akarnók, sem tehetnek jelenleg. Igen becsüljük az érzelmeket, melyekből a felhívás ered, de mi a „magyar ruha” viselését mindenkire nézve nyit kérdésnek szeretjük tekintetni, melyre semminemű erkölcsi kényszer, izgatás és felhívás által hatni nem kell. Ezek nélkül jött s ezek nélkül is kell fennmaradnia — ha életrevaló. Elveszni a föld színeről soha nem fog; annyira elismert szépségű az, hogy elért féltelni nem lehet; legfőlebb az történetik vele, a mi idők folytán sokszor történt már, hogy nem lesz oly általános és köznapi, mint jelenleg. S ez sajnos lesz ugyan, de nem volna a legnagyobb szerencsétlenség, a mi ért már bennünk.
5993. Mezőtúr. T. S. Átadtuk.
5994. Móvany. Sz. J. Intézkedtünk, hogy kívánatának legközelebb eleget tesszünk.
5996. K-n T-s. Megyünk-e Londonba? Nem mehetünk. Azt hisszük, ha itthon maradunk, s avatott levelezőkről, érdekes tudósításokról s rajzokról az illető helyeken gondoskodunk — a minthogy meg is tettük — nagyobb hasznára lehetünk lapunknak

HETI NAPTÁR.

Hó-és hetinap	Katholik. és Protest. naptár	Gör.-oros naptár	Izrael. napt.	Nap.		Hold.	
				kelet	nyug.	kelet	nyug.
Aprilis				Apr. (6)	Nisa	6. p.	6. p.
20 Vasár.	E Husvét.	E Husv.	8 G Husvét.	20 H. 6	5 4	6 55	12 50 4 49
21 Hétfő	Husvéthf.	Husvét.	9 Husvéthf.	21 H. 7	5 2	6 56	1 27 11 2
22 Kedd	Kájus és Sot	Heród	10 Herodes	22 H. 8	5 0	6 57	1 57 12 16
23 Szer.	Béla(Adalb.)	Béla	11 Antipás	23 Béla	4 58	6 58	2 22 1 27
24 Csüt.	György vért.	György	12 Ferencz	24 Gy	4 57	7 0	2 44 2 35
25 Pént.	Márk evang.	Ingerke	13 Artem	25 Ing.	4 56	7 1	3 4 3 41
26 Szom.	Kilit pápa	Ervin	14 Marzell.	26 Sa	4 54	7 3	3 24 4 48

Holdnegyed: 6 Utolsó negyed 21-én, 7 óra 19 percz reggel.

TARTALOM.

A Vezuv, Pompeji és Herculanium (képekkel). Dr. Bardocz Lajos. — Piroslík a somfa. Bonyhai Benjámin. — Az epedó szolgaleány. Szakál Lajos. — A debreczeni kastély (folytatás). Jókai Mór. — A főthi templom belseje (képekkel). — Vastermelés (folytatás 2 képpel). Szontagh Pál. — A kolibri (képpel). Sárosvári Eöry Andor. — Uti levelek. Káttai Gábor. — Tárház: Husvét ünnepe (kép). Reményi Berlinben. Sz. G. — Irodalom és művészet. — Ipar, gazdaság, kereskedelem. — Közintézetek, egyletek. Mi újság? — Nemzeti színházi napló. — Budai népszínház. — Nyit tér. — Sakkjáték. — Szerkesztői mondanivaló. — Heti naptár.

VASÁRNAPI UJSÁG

és

POLITIKAI UJDONSÁGOK

évnegyedi és félelvi folyamára.

Előfizetési feltételek;

Mind a két lapra április—juniusra 2 ft. 50 kr.
 „ „ „ április—septemberre 5 „ —
 Csupán Vasárnapi Ujság félévre 3 „ —
 Csupán Politikai Ujdonságok félévre 2 „ 50 „

A Vasárnapi Ujság és Pol. Ujdonságok kiadó-hivatala
(Pest, egyetem-utca 4-ik szám alatt).

Felelős szerkesztő Pákh Albert (lak.: magyar-utca 1. sz.)

A Vasárnapi Ujság hetenkint egyszer nagy negyedrétben 1/2 iven jelenik meg. Előfizetési díj Buda-Pesten hazhoz küldve vagy postal uton külön a Vasárnapi Ujságra félre 3 ft., a Politikai Ujdonságokkal együtt 5 ft. ujpénzben. — Az előfizetési díj a Vasárnapi Ujság kiadó-hivatalához (Pest, egyetem-utca 4. szám.) bérmentve utasítandó. (Szerkesztőségi szállás: magyar-utca 1. szám.)

Képek a hazai népeletből.

XV. Szegszárd vidéki népviselet.

Hazai művészeink között a genre-rajzokban igen szép nevet vívott ki Ujházy Ferencz, ki az ország különböző vidékein fordulván meg, igen érdekes rajzokkal gazdagította gyűjteményét. Albumából több tárgyat szíves volt átengedni lapunknak, melyek sorozatát jelen népviseleti alakjal kezdjük meg, a mint azt Ujházynek a helyszínén fölvetett eredeti vázolata után fára rajzolta Jankó János, rendes munkatársunk. A rajz magyarzataul szolgáljon a következő néhány adat.

Midőn bucsu van Szegszárdvárosában (Tolnamegyében), egész sereg asszonyt lehet látni, kik sajátosság ruházatuknál és feltünő keleties arczvonásaiknál fogva magukra vonják az idegenek figyelmét.

Ezen asszonyok a szomszéd Ócsény és Decs helységekből származnak.

Csinos viseletök egyes részletei a következők: a fejkendő fekete, s ennek könnyed, hanyag kötése a deréknál végződik. — A nyakat üvegyöngyök vagy fekete szalag veszi körül, melyre aranypillangók vannak himezve, s róla gyakran ezüsttallérok lógnak le. — A nyakkendő fekete selyemszövet, s csipkével és rojtjal gazdagon van ellátva. — Az ing mellén s az ingujj egy részén fekete selyemmel himzett csillagok s ezek közepén aranypillangók vannak. — Az ingváll a kar felső részén kék vagy piros szalaggal van megkötve.

Képek a hazai népeletből: XV. Szegszárd vidéki népviselet. (Ujházy vázolata után rajzolta Jankó.)

A szoknya igen kurta s többnyire fekete színű szövettől áll, melynek alján egy pár széles csik látható.

A kötény szövete átlátszó és himzett; — a csizma karmazsin.

A Vezuv,

Pompeji és Herculanium.

Dr. Bardocz Lajostól.

(Folytatás.)

A leirt események alatt, az ifjabb Plinius, mint második leveléből kiveszszük, anyjánál, Misenumban maradt, mely hasonlag sűrű sötétség által borítottat el, és a Vezuv rázkodásai által több ízben megrendítettett. A vulkánkitörés utáni első reggelen a nap világa itt is igen gyenge volt, és a házak a heves földrengések által annyira inogni kezdettek, hogy ő és anyja elhatározták a várost odahagyni, és menekülést a nyitl mezőkön keresni. Lássuk az eseményeket a második levélből, melyet tudósítónk Tacitushoz ír.

„Nagybátyám elutazása után, — folytatja Plinius — a többi időt tudományos foglalkozásra fordítam. Néhány nap mulva oly heves földrengések következtek be, hogy nemcsak a kastélyok, hanem Campania minden városai, nem mondom, összeráztak, de tetőtől talpig összehullni látszottak. Anyám alvó szobámba rohan; én vele egyidőben keltem fel, hogy őt azon esetre, ha még alunnék, felébresszem. Mindketten a ház udvarára mentünk ki, mely

a házat a tengertől választá el... A nap felkelte után már egy óra telt el, s annak világa még is igen kétértelmű és bágyadt volt; a félelem pedig amiatt, hogy az épület a szűk, ámbar nyílt udvaron már-már összedől, fokozott növekedett bennünk. Jónak láttuk tehát odahagyni a várost. A megrémült nép követett minket, az idegen tanácsot a nagy félelemben a magáé élébe tenni jónak látván, és a kivonulókat roppant tömegekben nyomta és toltá kifelé.

„A szabadban sátrakat építettünk magunknak, csudálatos dolgokat értünk meg, és nagy félelemmel valánk eltelve. A szeke rek, melyeket magunkkal vittünk, előre hátra gördültek, noha a tér egészen sima volt; és ha a kerek alá köveket raktunk, még akkor sem maradtak csendesek. Ugy tetszett, mintha a tenger önmagát nyelné el, s mintha a föld lökdösei által egészen visszaszorítottatnék. A víz jó darabban visszafelé vonult, s a szárazan maradt tengerfenéket egy sereg mindenféle tengeri állatot hagyott hátra. A másik oldalon egy fekete és borzadályteljes felhő tántorgott a magasban rángatózó tüzlövelések által ketté hasítva és iszonyatos lángnyelvét messzire kiölte... A nagy homály nemsokára a földre ereszkedett le, és a tengert sötétséggel borította el.”

„Most kért, unszolt, parancsolta anyám, hogy minden módon meneküljek: az ifjú, mondá ő, könnyebben teheti ezt; ő, kinek a járás koránál és erejénél fogva, nehezen esik, könnyebben hal meg, azon öntudatlan, hogy maga az én halálomnak nem oka. Erre feleltem, hogy előttem az volna legkedvesebb, ha vele együtt menekülhetnék meg. Ezután kezénél fogom, és a tovább haladásra készítetem. Ő nehezen enged, és azon panaszkodik, hogy csak engem tartóztat fel. Már hull fejünkre a hamu, ámbar még gyéren; visszatekintek, és azt veszem észre, hogy sűrű sötétség fenyeget hátulról, és a hegyről leömlő láva folyam gyanánt követ minket... Térjünk ki oldalást, — mondám —, míg látunk, nehogy a nyílt uton zúzsunk össze, vagy tiportassunk el a szaladó tömeg által... Alig ülünk le, egyszerre éj veszen körül; nem olyan éj, midőn holdvilág nem süt, vagy midőn köd borítja a földet: hanem olyan, mint minőt minden oldalról elzárt szobában észreveszünk, ha a gyertyavilágot eloltjuk. Csak az asszonyok jajgatása, a gyermekek sírása és a férfiak kiabálása vala hallható. Az egyik szüleit kiabálta, a másik gyermekeit, a harmadik férjét vagy nejét; és egymást hangjokról igyekeztek felismerni. Ez saját szerencsétlenségén, amaz az övéin siránkozott. Voltak olyanok is, kik a haláltól való félelemben, a halált kívánták maguknak. Sokan az istenekhez emelték fel kezeiket; mások kétségbeesve mondták, hogy már nincsenek is istenek, és hogy ez a világ utolsó és örök éje leand. Olyanok sem hiányoztak, kik ijesztgetések és koholt előadások által a valódi veszélyt nagyítani igyekeztek. Némelyek hamisan beszéltek el, hogy Misenumban egy városrész már halomra dült, a másik pedig lángba borítva van; és hívókra találtak.”

„Rövid idő múlva világosság lőn, de úgy látszik előtünk, hogy ez nem a nap világa, hanem egy közelgő tűz előpostája vala. A tűz a távolban csendes maradt; újra rögtön besötétedett, és a hamu sűrű tömegekben hullott. Ha felálltunk, és magunkról leráztuk, megint belepert minket, úgy, hogy a súlyos teher által majdnem összenyomattunk. Én dicsekedhetném, hogy egy sohajt, egy hangosabb jajszót e nagy veszélyben ki nem bocsátottam. A mindinkább enyésző sötétség végre, mintha füst és ködként szállt volna fel, eltűnt, és valóban nappal következett be; a nap is sütni kezdett, de csak sárgás színben, mintha megfogyatkozott volna. A még mindig remégek szemnek egészen megváltozva tünt fel minden; a mit látni lehetett, vastag hamuval úgy be volt lepve, mintha hó által lett volna eltakarva. Misenumba visszatérve, testünkről kezdéink gondoskodni, és egy bizonytalan éjet félelem és reményesség között töltöttünk el. A félelem mindazáltal tulnyomó volt; mert a földrengések még folyvást tartottak, és sokan örülten, és iszonyu dolgokat jövendőlvé, gunyolták saját és mások szerencsétlenségét.”

Igy ír Plinius a Vezuv borzadtó kitéréséről és az általa okozott szerencsétlenségekről. Az mindazáltal nagyon feltűnő, hogy tudósítónk, noha némely természettani tüneményeket igen körülményesen fest le: Pompéji és Herculaneum városok rögtöni eltemetését közelebbről meg sem érinti.

„Pompéji, — mondja a szellemdus Bulwer, classicus regényében, — századja polgárisultságának miniatúr-kepe volt. Az ő szűk határain belül, minden javak fel valának találhatók, melyeket a fényűzés a hatalomnak nyújt. A kicsi, de fényes kereskedői bol-

tokban, a szűk palotákban, a fürdőkben, a piacon, a színházban, a circusban, és mindenütt; a finomabbodásban úgy, mint a vétekekben, az erényességben úgy, mint a romlottságban, egy képmása vala látható az egész országnak. Pompéji egy játékszer, egy látszékény volt, melyben az istenek a legnagyobb birodalmat kicsiben lefestve látni engedék: hogy azt azután a föld kebelébe rejtve, az utóvilágnak a csudát egy ezredév múlva mutassák meg. Majdnem tizenhét század mult el, míg Pompéji csendes sírjából újra kiásatott, és pedig elevenen, el nem enyészett színében; falai oly frisek, mintha csak tegnap festettek volna. A mozaikpallók még pompásan fényltek, a piacon még a félbenhagyott oszlopok állottak, mint azokat a köfaragó elhagyta; az oltár előtt a háromláb (tripos) találtatott, a termekben a pénzszékény, a színházakban a beléptijegyek, a társalgási termekben a lámpák és egyéb eszközök, az éttermekben az utolsó ebéd maradékai, a nők öltözészozáiban a szagos üvegek és szepítő szer-tartók, és sok más helyeken esontjai és vázai azoknak, kik egykor ezen kicsinyded, és mégis pazar élet rugóit mozgásba hozták.”

Már említve volt, hogy Strabo a Vezuvot tűzhegynek tekintette. De csak Strabo tekintette annak, ki tudományos ember volt; kivüle igen kevesen gyanították, hogy e kúpalány hegy kebelében dühös és fenyegetőző viharok küzdenek. Ennélfogva a 79-diki kitérés előtt a Vezuvra nagyobb súlyt egy cseppel sem helyeztek, mint Italia bármely más közönséges hegyére; és tevékenységének jelét maga a hegy sem adta, mert, mint tudva van, Spartacus a rabszolgá-háboru idejében egész seregével együtt a Vesuv tölcserében táborozott, mely ekkor díszes szőlőkkel volt beültetve. Azonban minél hosszabb volt a pihenés, annál borzasztóbbnak kelle lennie a bekövetkező kitérésnek.

A Vezuv ezen kitérése, melyről minket Plinius tudósít, s mely a keresztény idősámítás szerint, a 79-ik évben következett be, mint láttuk, az első volt, melyre a történet emlékszik. Más kitérésnek nyomát a mondákban sem találjuk.

A második kitérés a 203-dik évben, Severus császár uralkodása alatt történt. Erre a 472 diki következett, melynek igen pusztítóknak kellett lennie, mert Procopius azt állítja, hogy hamuval egész Európát beszórta; és ezt az 512. 685. 993 és 1036-diki kitérések követték, melyek mindnyájan jelentéktelenek voltak.

Ez időtől kezdve a 17-dik század kezdeteig csak négy kitérés említettik, u. m. az 1049. 1139. 1306 és az 1500-diki. Az utóbbi után csak 131 év múlva, vagyis 1631-ben következett be egy újabb kitérés. A Vezuv e hosszú idő alatt tűzhegyi tekintetét egészen elvesztette, úgy, hogy tölcseré díszes növénykertté alakult át; a hegy többi részén pedig három tavacska keletkezett. — Ugy látszott, mintha e hegy vulkanismusa egészen más tere származott volna át; mert 1538-ban szeptember 29-én a Vezuvtól nem messze, az emberek nem kis csudálkozására, egy 413 láb magasságu hegy nőtt ki a földből, mely *Monte nuovo*-nak, újhegynek neveztetett el. — Az 1631-diki kitérésnek annál hevesebbnek kelle lennie, minél több ideje volt a tűzhegynek arra, hogy dühe kiöntése végett erejét összeszedje. Ez alkalommal a Nápolyi-öböl partjain fekvő helységeket legnagyobb részt elpusztította, és 4000 embert temetett a sírba.

Ez után az 1660. 1682. 1694. 1697 és az 1698-diki jelentéktelen kitérések következtek be. A pihenési időközökben innen kezdve mindinkább kezdének rövidülni. A leghosszabb nyugalom 1737. és 1751. év között esik.

Az 1767. és 1785 diki kitérések szintén jelentéktelenek voltak; de annál hevesebb következett be 1794-ben, mely Torre del Greco városát semmivé tette. Az ez alkalommal kiömlött lávafolyam 47 millió köblábra becsültetik.

Az 1794-diki kitérést Sir Hamilton William, ekkori angol követ, egy levelében igen érdekesen írja le. Tudósításából lássuk a következőket.

A közelgő kitérést Torre del Greco forrásainak június elején bekövetkezett kiapadása és egy messze kiterjedésben hevesen érzett földrengés kezdé hirdetni. E hó 15-dikén újabb rendülés következett, s a Vezuv tölcseréből felszálló fekete füst és a hegy oldalán kemény zaj kíséretében lefelé kigyózó lávapatatok tudtul adák, hogy a veszély órája bekövetkezett. Sir William mondja: „E tűzjelenet, vagy a borzasztó zajt, mely e nagyszerű természeti tüneményt kíséri, szavakkal leírni lehetlen. Az egész a lehangol-

sabb mennydörgéshez hasonlított, egy tompa moraj, vagy a szelek által felkorbácsolt tenger zúgásához hasonló zaj által kísérvé. E hangokhoz még egy más zaj is járult, hasonló ahhoz, minő tüzes koszoruk felrejtése alkalmával észrevehető. A hegy torkolatából hihetlen magasra felszórt nagy darab kövek (elyek közt később egy darab megmértetvén, 10 láb magasnak és 35 láb kerületűnek találtatott), és salakdarabok gyakori hullása szintén odaműködtek, hogy a földet és a levegőt folytonos rázkodásban tartásák. Nápoly minden háza több órán át folytonos rezgésben voltak, az ajtók és ablakok szünetlenül recsegték, és a harangok ijesztő hangon kongottak. A pillanat borzadályteljes volt.

A ragyogó csillag és holdvilág az égről eltűnt; a hold eleinte megfogyatkozni látszék, azután pedig egészen elsötétedett. Az imamenetet tartó nagyszámú lakosság imájának moraja, és a hangos jajveszékélés a jelenetet még félelmesebbé tette... E nagy veszélyben a házamban levő társaságnak, mely nagyon megijedve volt, azt tanácsolám: hogy mennék ki a szabadba, és bizonyos távolságban, onnan szemlélnők a tűzhegyet. Posilippoba mentünk tehát, és a kitérést innen néztük; mely mindinkább hevesebb lett, a zaj pedig sokkal hangosabb és borzasztóbb, mint a milyent előbbi helyzetünkben, a hegyhez legalább is félóránival közelebb hallottunk: akár onnan származott legyen ez, hogy a kitérés csakugyan sokkal hevesebbé vált; akár pedig onnan, hogy a tűzhegy működésének recsegése a megettünk fekvő vízhangos hegy által ismételtetett. Nem sok idő múlva, körülbelül reggeli 2 óraker, azt vevém észre, hogy a lávafolyam a tölcseréből nagy tömegekben és nagy gyorsasággal ömlik lefelé. A pusztító ár Resinától, mely város felé eleinte irányát vette vala, meglehetősen távol-ságban folyt el; ugyanazért én azt következtetvén, hogy mindazon okok, melyek a földrengés miatti félelmet Nápolyban bennünk felébreszték, már egészen elmúltak: előbbi helyünkbe visszatértünk.”

„Június 16-dikán, reggeli 5 óraker tisztán kivehető, hogy a lávafolyam, mely legelőször a hegy déli oldalán levő különböző uj nyílásokon tört ki, miután Torre del Greco város legnagyobb részét (melyen keresztül a főlavafolyam utját vette), szétrombolta, a tengert elérve abba leömlött. Nápolyból igen jól láttuk, hogy a láva, a mint a szőlőhegyeken le a városba nyomult, különböző helyen fényes halvány lánggal égett, mely különbeni sötétpiros színetől nagyon különbözött. E láng a fák elégséig által származott, melyekre a szőlővesszők folyóvala valának. A hamu e kitérés kezdete után nemsokára sűrű tömegekben hullott és feltűnően nedves volt. Esése nagy vízcsappal által vala kísérvé, melyek mint másoktól hallám, sós izitek valának. Felhő az égen nem mutatkozott, azokat kivéve, melyek a felemelkedett füsttömegekből valának alakulva. A kövezett ut oly nedvesnek mutatkozott, mintha nagy esőzés történt volna. A láva Torre del Grecoban, miután a tengert már elérte, igen lassan folyt.”

„A szerencsétlen várost június 17-dikén meglátogattam. A lávafolyam már megállapodott volt, és egy-egy kis tűzpatok a füsttölgő salakboríték alatt, csak olykor-olykor ömlött a tengerbe, sustorgó zaj között fehér gőztömegeket bocsátva felfelé. A tenger vize azon a helyen, hol az ujonan alakult előhegyet mosta, úgy főtt, mintha kazán lett volna alatta. Én ámbar e helytől legalább is 100 rófnyi távolságra voltam, a tenger csolnakom alatt mégis gőzölgött, és kezemet, a mint azt belenyújtottam, majdnem leforázta. Csolnakosaim észrevevén, hogy a csolnak fenekén a szurok olvadni kezdett, jó darabbal visszavonulánk, és a lávafolyamtól némi távolságra kikötöttünk.”

Torre del Greco városának az időben, midőn e szerencsétlen csapás reá bekövetkezett, mintegy 18,000 lakója volt. Ezek a veszélyből legnagyobb részt megmenekültek, menhelyökül vagy Castel a mare, vagy Stabiae, vagy Nápoly szolgálván. Az odavesztettek száma nem nagy. Vannak, kik e számot csak tizenötre teszik; de ez alig hihető, mert egy 18,000 lakóval bíró városban a fogságban levő bűnösök száma is sokkal nagyobb szokott lenni az említett számmal; a betegeteket, elaggottakat s több olyanokat, kik a menekülésben akadályozva voltak, nem is számítván. A menekvők még csak arra sem értek reá, hogy legbecesebb javaikat magokhoz vegyék; mert a lávafolyam oly sebes rohammal tört a városra, hogy alig maradt elég idejük, saját életök megmentésére. Némelyek a lakosok közül, kik még otthon valának, midőn a lávafolyam házaikat már körülfogta, halálfélelem közt várták be a reggelt, és ekkor a ház fedelén kibúva, szállottak alá az izzó láva-

folyamat borító salakokra, és ezeken átlépdelve menték meg halálveszélyben forgó életüket.

Augustus hóban, mire a lávafolyam meglehetősen kihült, a lakosság visszament, és a temetkezési romok felett a várost újból felépíteni kezdé. A kormány felszólította a népet, hogy e veszélyes helyet hagyják el, más biztos földet jelelvén ki számára, hogy azon a várost újból felépíthesse. Erre azonban a nyakas lakosság semmit sem hajtott, hanem a még füstölgő lávátömeg felett, mely régi házaikat fedte, makacsul folytatta az építkezést. Születések helyéhez oly nagyon ragaszkodtak, és azt oly kimondhatatlanul szerették, hogy a 18,000 lakó közül egy sem találkozott, ki ősi lakhelyét elhagyta volna.

Torre del Greco pusztulását az 1813., 1817., 1822., 1831., 1834., 1839., 1841., 1847., 1850., 1855. és végre az 1858-iki kitérések követték. Az 1855-iki kitérést Schmidt Gyula igen körülményesen írta le, ki a kiömlött lávafolyamat 907 millió párisi köblábnyi tömegűre számítja. E kitérés a lávafolyam töménytelensége mellett is kevés kárt okozott.

A rémséges tűzhegy az 1858-ik év óta mostanig nyugalomban volt; csak a tölcseréből felszálló gőz- és füstgomolyok szolgálhatnak emlékeztető jelül arra, hogy még mindig tart benne az életerő, hogy a pihenésnek egy időre csak azért adta magát át: hogy új erőt gyűjtsön magának arra, hogy egy nem várt órában dühét újból kiöntse. És ki kezesekedhetnék arról, hogy az új kitérés még soká elmaradjon? — Mint az újabb tudósítások szólnak, a pusztítással fenyegető katlan romboló munkáját a mult év végén újból megkezdette. Olvastuk, hogy mily kiszámíthatlanok voltak a károk, melyeket az új kitérés előidézett!

A vidék, melyen át az ember Nápolyból Pompéjibe jut, a világ legszebbikei közé tartozik. Virágzó városok szakadatlan során süvölt keresztül a gözkocsi, melynek *Portici*, mely alatt Herculaneum eltemetve fekszik, *Resina*, *Torre del Greco* és *Torre del Annunciata*. Balra a Vezuv magas katlanja fekszik, csúcsa felett könnyű fehéres szürke felhőkkel; jobbra a dicső kinézésű nápolyi öböl hányja hajját, melyet délre *Capri* kopár szigete, nyugatra pedig *Isia* és *Procida* szigetek zárnak el.

Pompéji a régi időkben közvetlen a tenger partján feküdt; idővel azonban a föld a gyakori vulkankitérések által felemeltetvén, a tenger mindig beljebb és beljebb szorítottatott, úgy hogy Pompéji most jókora távolságra fekszik ennek partjától. Maga az indóház egy negyedóránnyira esik a parttól, és szintén ennyi idő felik bele, míg innen az ember a bokrokkal és eperfákkal benőtt déli magaslatra felér, mely alatt a kiásott romok fekszenek. Innen csak le kell szállnunk, hogy észrevétlenül Pompéji, a halottak városa kövezetén találjuk magunkat.

Noha a népnek unokáról unokára maradt szájhagyományából tudni lehet, hogy Pompéji körülbelül e helyen van eltemetve; mégis nem kis csodálkozásunkra e város kiásatása végett a legkisebb lépés addig nem tétetett, míg kutatások alkalmával az ósrégi maradványok fel nem fedeztettek. Az 1748-ik év óta történi tehát, hogy az örök sötétségben szendergő város sírjából lassankint napfényre hozatik. A kiásások részint a kormány erélytelensége, részint a munka nehézsége, részint pedig a tetemes költség miatt igen lassan folynak. Azon rész, mely eddig kiásva van, a városnak egy negyed, legfeljebb egy harmad részét képezi, és azon vonalból áll, mely a tenger mellett elhúzódott.

Ha Pompéjiről egy általános képet kívánunk nyerni, pillantsuk meg a délre eső magaslatról az alattunk fekvő várost. Midőn e város eltemetett, úgy találjuk, hogy az a tengerből emelkedett partján a kis Sarno (Sarnus) folyó tokolata mellett feküdt; s minthogy fekvése egy kissé egyenetlen, csinos nyilvános épületek számára igen szép helyek kínálkoztak benne. A legnagyobb részt egyenes és egymást épszőgekben metsző utcahálózatot itt-ott oszlopsoros, csarnokok- vagy falakkal bekerített, szabadon álló nyilvános terek szakítják meg. Az utcák oldalain sorban fekvő, többnyire apró házakon hamar végig tekint a szem; melyek most ridegen, minden fedélzet, ablak és ajtó nélkül emelik fel pusztá falaikat, mintha földig leétek volna. A tévedező tekintet emitt a koronájától megrabolt csonka oszlopokon akad meg, melyek a templomok pompájáról tanuskodnak, melyek díszes fedelének egykor támaszpontul szolgáltak; amott a nép által annyira kedvelt színházak márvány padsorai állnak türesen, mintha a közönséget várnák, hogy rajtok helyet foglaljon. Körös-körül a várost, a déli

részt kivéve, nagy darab kövekből görög módra épített, csinos tornyokkal ellátott mellvédfal veszi körül, mely egész terjedelmében ki van ásva; az általa beövezett város nagy része azonban szőlő-tertek és eperfa-ültetvények alatt eltakarva pihen sötét sirjában. Ha az építészeti szemléljük, a város a legjobb görög modorban épült templomok és más nyilvános és magánépítmények igen változatos képét tünteti elénk. De sajnálattal kell másfelől tapasztalnunk, hogy a város minden épületei egész a legalsó emeletig, mintha leberetváltak volna, mind le vannak rontva, és egy iszap-horzsátömeg által minden be van töltve.

E sajtáságos iszap (körülbelül olyan, mint a hamuiszap) mindenüvé, még a legkisebb nyílásokon át is, benyomult, és a legmélyebb pinczék is teletöltötte; a házakat és a városban létezett tárgyakat, szakasztott úgy, mint gipszöntő készíti magában a mintát, leöntötte, úgy, hogy az általa körülfolyt tárgyaknak mindenütt hű relief-képmását tünteti elénk. E szerint tehát több mint valószínű, hogy a finom hamuból és az ezzel együtt hullott gőz- és cseppesből, valamint a későbbi időkben bekövetkezett esőzésekből származott azon iszap, mely a várost betemette; mert ha az nem így történt, akkor lehetetlen megmagyarázni; mi-kép nyomulhatott be a száraz hamu-tömeg, a legkisebb nyílásokon át, a számtalan üregekbe, és miképp adhatja mintaképét az általa körülfogott tárgyaknak. — A földréteg, mely Pompejít fedí, igen csekély részben áll lávából, hanem legnagyobb részben horzsarégekből, mely Pompeji felett husz és több láb, Herculánium felett pedig egyes helyeken 120 láb vastagságot képez. — Pompeji mögött egy termékeny rónatér vonult a Vezuv felé,

mely a gyakori vulkánkitörések által horzsával elborítottván, termékenységét nagy részben már elvesztette; a tengerparti részen pedig csinos faluk és népes városok feküdtek. A Vezuv tölésére, mely a pusztító elemeket e városra szórta, északi vonalban egy mérföldnyi távolságra esik az előttünk fekvő romoktól.

(Folytatás következik.)

A huzagos háttöltetű ágyuk.

A mellékelt rajzban ábrázolt 12 fontos háttöltetű ágyú több hasonló rendszernek szerencsés kombinációja. Ezen eszme első megtestesülését a porosz tüzérsgégnél találta. Jelenlegi magas gyakorlati tökélyét azonban csak akkor érte el, midőn az ausztriai tüzérsgégnél behozatván, az itteni nagy pontosságú kísérletek által, mind a löporral, mind a lögyapottal való használatának módja megállapított, és lövetékeinek szerkezete tökélyesített.

A huzagos háttöltetű lövegrendszerben három, mind löporral, mind lögyapottal használható cső (kaliber) van elfogadva; ugyint a 6—12 és 24 fontos.

A cső vasból van öntve, külső alakját tekintve egy hátsó vastagabb, s egy elől fekvő vékonyabb, amahoz illesztett csonkított kupból áll. Háttul

egy a cső tengelyvonalára függőleges síkban végződik, mely a hátsó csonkakuppal egy közönséges kikerekítés által hozatik kapcsolatba.

A furat két részből áll, ugyint a főfuratból s az erre függőleges keresztet vagy zárfuratból.

A főfurat megint két részből áll, ugyint egy hátsó rövidebb, a töltés fölvetelére szolgáló sima, — s egy elől fekvő, huzagolt hosszabb furatrészből. A főbb említett furatrész *töltőfurat* is nevezetik.

A keresztfurat jobb kézen fekvő torkolata mellett, az ágyútestbe egy vas nőkapocs van becsavarva, melybe a kereszt-hengerléc első szeme van beakasztva. E léc arra szolgál, hogy a löveg használatánál a kereszt-henger korongjában beakasztás által, a hengernek a furatból kihasználását gátolja.

A cső egyik legfontosabb részét a zárkészlet képezi. Ennek főrészei a zárjató (a), a zárdugattyú (b) s a már előbb többször említett kereszt- vagy zárhenger (c).

A zárjató célja, hogy a zárdugattyúnak a furatból kihúzásánál biztosított támasztásul szolgáljon; — a zárjatóhoz támaszkodó forgattyú pedig a furat elzárásakor a testébe furott nőcsavar által, a zárdugattyúnak kellő helyére való eltolását biztosítja, — ez által eszközölvén, hogy a zárkészlet részei a meggyult lönyag gázainak rugereje által oly nagy rezgő mázgásba nem hozhatnak, mi a zárkészlet kimélete és némileg a löpontoság szempontjaiból is tekintve, fölülte kívánatosnak bizonyult.

A két dörzscsavar (d) arra szolgál, hogy a forgattyú a zárdugattyú himcsavaráról a tüzelés hevében le ne csavarodjék. — A zárdugattyú (b) a zárkészlet azon

része, mely az elcsúszásnál képződő gázok rugerejének közvetlenül ki van téve. Annak előzésébe furt kerek nyílás (e) a kereszt-henger felvetelére szolgál.

A kereszt-henger (c) azon zárész, mely a zárdugattyúra kifejtett rugerőt felfogja s a cső oldalaira átruházza; a kereszt-henger a zárdugattyú nyílásába szorosan beillik.

A csőhez tartozó s a rajzunkban látható *targonca* (A) egy az ugynevezett vártargonczának a 12 fontos csövek számára szerkesztett, kissé átalakított példánya.

A huzagos háttöltetű lövegek fölvetékei az ugynevezett

ürsücsügolyók. Kissé komplikált belszerkezetű, de nagy hatású lövetékek. Külsőalakjukat tekintve egy hengerből állanak, melyre egy tojásdad csücs van felillesztve. Öntvasból gyártják és külfelületökön rovatokkal ellátják, melyekbe egy ráöntött olmpalást bekarolván, a tölteteket hullámos gyűrűk alakjában beföldi.

E löveték a töltőfuratba könnyen betolható, de a furat keskenyebb huzagolt előrészen keresztül kézi erővel sehogysen hajtható. Csak a meggyult lönyag gázai nyomják azt *hermetice* a huzagokon keresztül, és miután azon kis gázrészt kivételével, mely a gyúlikon kitöndül, a többi gázmennyiség a lövetékre teljes rugerővel hathat, az aránylag kevés lönyag mellett a löveték roppant távolokra hajthatik.

A huzagos háttöltetű lövegek a várak vivására és védelmére, valamint a tengerpartokon a hadihajók operációinak megállítására használtatnak.

A sima furatú *gátonylövegek* (Batterigeschütz) ellenében azon előnyvel bírnak, hogy aránylag kis lönyagmennyiség mellett, 15,000 lábat megközelítő távolokra, eddig még egyetlen egy löveg által el nem ért löpontosággal és hatással hordanak.

A lövegcső, a löveték súlyát tekintve véve, felette könnyű, — mi is már igen becses gyakorlati előny. Továbbá a háttöltetű löveg a lövegek a vártáborlatban előforduló legtöbb alkalmazási esetekben, a gyakorlati igényeinek előnyös módon és nagyobb mérvben felelnek meg, mint egyéb előtöltetű lövegek. Erre nézve csak azon esetet tekintjük, midőn egy szük kazamátában, egy nagyobb csőfűri nehéz előtöltetű löveget kell felállítanunk.

Mily kimondhatlan birkolásába kerül ott a legénységnek a löveg töltése! Mennyi idővesztegetésbe a folytonos hátrahuzogatás! E calamitások, melyeket csak a gyakorlat embere tudhat kellőleg méltányolni, e lövegeknél nem léteznek.

Az előttünk fekvő újabb tüzérészeti vívmány részletezett előadásába sok oknál fogva nem bocsátkozhatunk, csak annyit jegyezzünk meg meg e vázlat berekesztésül, hogy e lövegek, kivéve a siktáborbani alkalmazhatlanságokat, minden egyéb tüzérészeti igénynek fokozott mérvben felelnek meg.

Döntő István.

A bodajki fürdő

(Fehérmegyében).

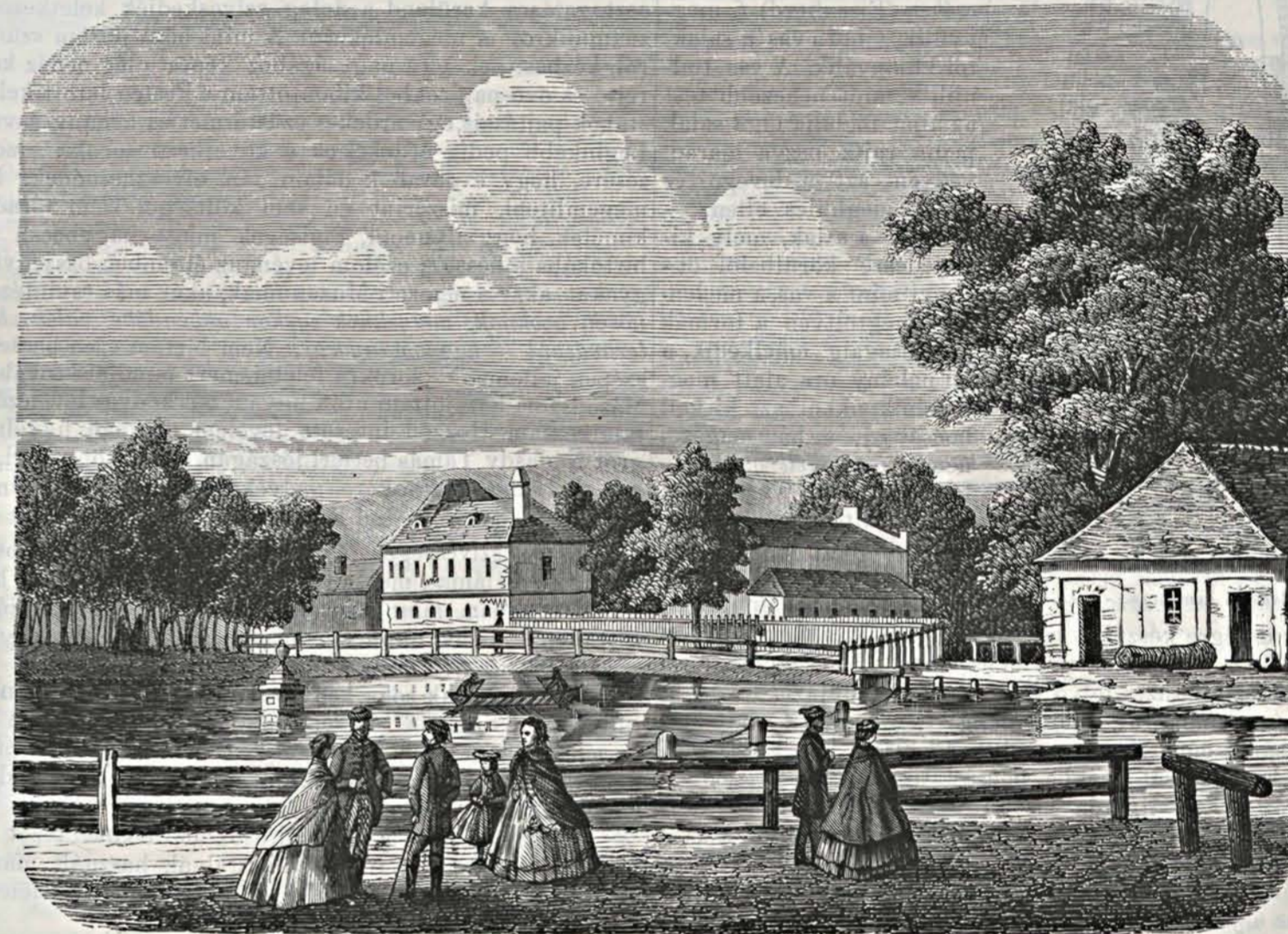
Bodajk mezőváros Fehérmegyében Budapesttől vasuton 2¹/₂, Székesfehérvártól 1¹/₂ órai távolságra fekszik. Szorosan összefügg a várossal az ásványos gyógyfürdő, mely az utóbbi években mindig nagyobbodó részvétnak örvend. A csókai hegylenczolatól körülvelt vidék igen kies és egészséges, a fürdővendégek egyéb kényelmeire is nagyobb mértékben ügyelnek az újabb bérlok, kiknek egyike az ismeretes pesti vállalkozó, Szekrényessy József. — De a fürdőhelyiségeken kívül a városi lakosság egy része is szolgál a fürdő vendégeknek kényelmesen burokozott tiszta lakásokkal, eléggé jutányos áron.

A bodajki ásványvíz tiszta, szagtalan, gyönyörű; hőfoka + 14 — 16° R.; a forrásnál be nem fagy soha; fajszulva 1,001; főzés vagy szabad levegőn állás által kréta és keserű föld-üledéket hagy maga után. Alkatrészeinél fogva a hideg *égyvényes savanyúvizek* közé tartozik, s mint mondják, nagyon hasonlít a híres erdélyi *borszéki* és *előpataki* vizekhez. Gyógyhatását évenként több szárazra menő beteg tapasztalja, sőt miután Bodajk igen híres buszjáráshely, évenként sok ezer ember fordul itt meg, ki legalább futólag igénybe veszi a fürdő jótékony hatását.

A fürdővendégek kényelmére és szórakozására szolgál az újból rendezett, arányos sétaterén épített csinos kioszk, hol frissítő italok mellett több bel- és külföldi hirlap tartatik, s kézi könyvtár is rendeztetett. Mult évben a lombos fák alá táncztermet is készítették.

A város közepén létező nagy *ásvány-tavon* (mely nagyságra nézve a pesti József-tér terjedelmét csaknem eléri) újabb időkben uszodát és társasfürdőt terveztek. Ezen tótól vehette a város is nevezetét, miután igen valószínű, hogy a régibb német telepítők *Badeteich* (fürdő) szavától származott a mostani *Bodajk* nevezet.

Terveben volt, e kies, egészséges helyen egy *savó-gyógyintézet* is felállítani.

A bodajki fürdő.

Mióta a buda-kanizsai vasut megnyitott, a budapestiek igen könnyen érhetnek Bodajkra, hol vasuti, sőt távirdai állomás is van. A mult évi fürdői szakban több érdekes társas kirándulás is történt Pestről a mindinkább emelkedő fürdőbe.

Vas-termelés.

(Folytatás)

Ezen előzmények után, mik a vasipar alapját képezik, helyén lesz már most szemügyre venni azon *kemenczét*, melyben a vas-ércz, szén mellett olvasztatik, azon készülékekkel, mik ehhez szükségesek.

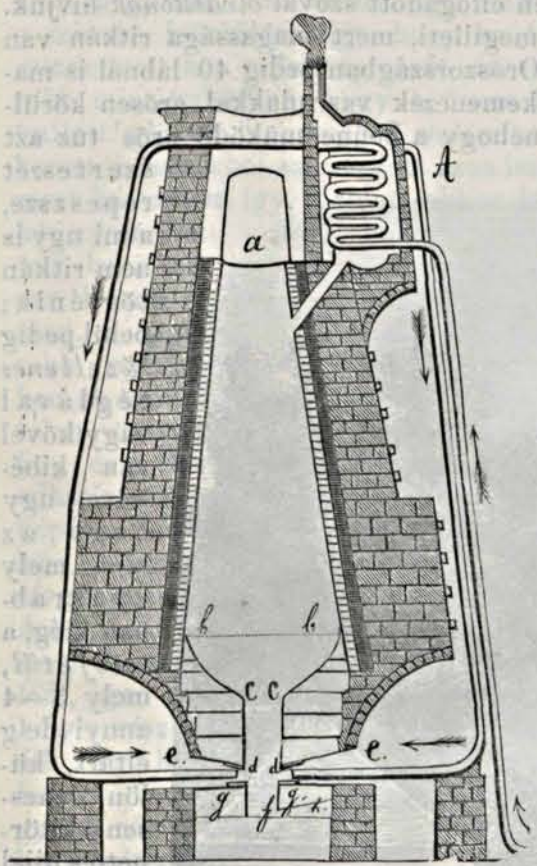
Ezen kemenczét *magas kemenczének* (Hochofen), népies kitéttel *massának*, meglehetősen elfogadott szóval *olvasztónak* hívjuk. Az első nevezés is méltán megilleti, mert magassága ritkán van 30 lábón alól, Angliában s Oroszországban pedig 40 lábónál is magasabbak találhatunk. Ily kemenczék vasrudakkal erősen körülkapcsolt kőfalból állanak, nehogy a benne működő erős tűz azt

szerteszté repeszse, a mi ugy is nem ritkán történik; belül pedig *tűz ellenes* téglával vagy kővel van kibéltelve, úgy hogy az *alja*, mely gyakran kiég, a *tetejétől*, mely 3—4 annyi ideig eltart, külön lehetesen kitérhet s ujjal kicserélhető. — E kemencze ürege hasonlít két csonka gulához, mely talapzatjával összeér; alja tudniillik és teteje keskenyebb, magasságának harmadrésze táján legszélesebb. Az alább látható ábra a dolgot jobban felvilágosítandja.

Felül van a *szája* (Gicht) *) a) betűvel jeelve mintegy 30—36 hüvelyknyi széles, melyen a szén és utána a vaskő meghatározott pontos adagokban, *töltésekben* (Gichtákban) beadatik. E töltések beadásának igen pontosan kell megtörténni, s mihelyest azok az olvadás következtében bizonyos mértékre lesüllyednek, mindannyiszor ismételtetnek, hogy a kemencze folyvást telve maradjon. E töltések egy kongó vaslemezen, annak megfelelő számú kalapácsütéssel jeletetnek, hogy a többi munkát ehhez alkalmaztatni lehessen. A száján alól van az *akna* (Schacht) b. b. vonalig; ugyan e vonalon van a *hasa* (Kohlsack) tudniillik annak legszélesebb 6—9 lábnyi kiterjedése. Mentül nagyobb a has, feltéve, hogy a többi belékek ahhoz arányban állanak, annál nagyobb a termelési képesség. Innen megszűnik az üreg, s azt a c. c. vonalig *nyugdának* (Rast) nevezük, mert az ércz és szén itt összeszorulván, lassabban súlyed, tehát mintegy nyugszik, de akadoznia nem szabad.

*) A magyar műszavak megalapítását és illető szakterén a f. m. o. vasiparosok egyesületétől várjuk.

Onnan tovább van a *bélés* (Gestell), mely minálunk kivétel nélkül tüzeléses faragott nagy kövekből áll s a nyugdával együtt gyakran évenként kicseréltetik. A bélés felső szélessége 22–36 hüvelyk, alsó szélessége 16–24 hüvelyk, magassága 3 1/2–5 láb szokott lenni. Mentül magasabb és keskenyebb az, annál nagyobb benne a hőfok, mely az érczet csak itt bírja olvadásra hozni s annál alkalmasabb, nehezen folyó érczekre és szürke nyersvasra, ellenben könnyebben folyó s *fejér* nyersvasra való érczek mellett, annál társabb és alacsonyabb lehet. A bélés alsó részében van 1–3 leggyakrabban két, jobb és bal oldalt egymással szemközt lévő lyuk, mely egy-egy kurta, erős, 2–3 hüvelyknyi szemű rézcsővel, úgynevezett *formával d. d.* van kibélelve, s ezen formába, mely a benne folyvást keringő víz által védetik az elolvadás ellen, van

Olvasztó kemence.

a széles vége (dúsa) *e. e.* beleillesztve, melyen az erős fújtató, szélét beleövelli s az érczet olvadásra bírja. Ez aztán cseppekben aláhull, s mintegy *medencében* (Eisenherd) *f.* meggyűlik, a hola vas a salaktól különválik. A vas tudniillik mint nehezebb test az alját foglalja el, a salak pedig rajta uszva marad, védvén azt a levegő és gyors meghűlés ellen. Ha már a salak, mely kiterjedése körülbelül ötannyi mint a vas, a medencét megtöltvén a formák magasságaig emelkedik, a mi néhány óra alatt megtörténik, akkor azt ki kell bocsátani, s ha magától nem jön, a *mell g. g.* nyílásán (Brust) vasszerszámokkal kitörni s a medencze oldalait a ragadványoktól letisztogatni. Végre megtelvé a medencze vassal, ez egy e végre készült s csupán agyagos szénporral bevett csatornán (Stich) *h.* eresztetik ki, a minaponként 3–4-szer szokott történni. A kieresztett tüzes folyó vas, egy deszkamintával fönyerbe kinyomott fűcsatornába fut, a honnan egy-egy vaslapát segítségével 1–3 mázsányi mennyiség, más 10–12 kisebb, 6–9 hüv. széles, 7–8 láb hosszú csatornába bocsátatik, ott megöregedni s kihűlni hagyatik. Egy ilyen kisebb csatornabeli csutak vagy pad nagysága, különböző alaku *vas*, melyen egyszersmind a gyár jegye s a darab folyó száma kiöntve, sulya pedig mérészetel ráírva szemléltethető, *ludnak* (Gänse) nevezetik, a mi a fűcsatornában marad, az a *gunár*.
(Folytatás következik.)

Elkésztett régészeti levelek *Ipolyi Arnoldhoz.* *)

(Uj érdekes lelemény. Sz. László lovagképe. — Milyen a magyar ember a tudomány irányában. — A hivatal sem rekeszti ki a buvárdódot. — Elegen haladnak egy ezet felé, csak hogy észrevételül és sutytonban. — Egy régi felírás. — A győri posztosok pecsét-nyomója. — Megint megfosztattam egy régi falfestvénytől. — Melyik a legrégebb magyar iratu emlék? A feleletért egy „Bakony” ajánlatik. — Régi ötös.)

Ne mondó, kedves barátom! hogy nem vagyok szerencse fia, vagy igazán régésztesen: *albae gallinae filius!* Ime megvannak *Antiphonáink* többi sarkai is, és mi több, a sarkok közt létezett kerettel együtt, mint a sarkok közti tér kiegészítő részével.

Multkor, a mint győri főtemplomunkat figyelmesebben vizsgálám, szembe tűntek a támfalakba rakott római emlékek, fölöttük pedig egy kis pléh-földel alatt sz. István képe, a mint a győri templomot a boldog szűznek ajánlja, térdepelvén egy vánkoson, melyen MXXXIII évszámot láthatni.

Ezen képecske alatti irás: M(ATE)R (DE)I (ME). N(TO)(ME)I. 1460. a képnél régiebb, mint az azon levő újabbserüi

*) Ezen levelet a következőkkel együtt még Győrben írta az érdemes szerző, kit fél év óta már posztos lakosul tisztelhetünk. A levelek kiadása közbejött technikai akadályoknál fogva készté eddig. — Szerk.

ország czimere és a meztelen angyalok eléggé bizonyítják; de régiebb a keret is, mely azt környezi; ennek gyönyörű öntvényei, melyek keresztelők és evangelista sz. Jánost, sz. Jeromost és sz. Lászlót ábrázolják, elég bizonyossággal szolgálnak annak, miszerint ezen sarkok magyar templom számára öntettek. Ezen szent László lovagképe ugyanegy azzal, melyet a *Thuróczy Chronicon regni Hungariae*, Augustae 1488-ban nyomtatott czimlapján láthatatsz, a mint a leányorzó tatárt sújtásra emelte bárdjával üldözi, csak azon különbséggel, hogy a részletekben e képet egészen követvén, a kivétel nemesebb és remekebb is.

Hogy lássad, mennyire nem való azon közönyösség minden szép és érdekes irant, melylyel minket némely kancsalok elég méltatlanul vádolni szeretnek, halljad e kis történetecskét.

Még a szünnapok alatt fordultam meg a Vasárnapi Ujság szerkesztőségénél, hova egy dobozkába a klacsarói határban, Munkács mellett, talált, — többféle kelteket és paelstabokat küldött Lehoczy Tivadar ur Munkácsról, azon megjegyzéssel, hogy még a küldötteknél több darabbal is bir. Nekem az elég volt; letiltem mindjárt a szerkesztőségénél, és kértem Lehoczy urat, hogy ha az osztogatásra kerülend a dolog, sziveskedjék keletkező győri muzeumunkról is megemlékezni. A mint haza jöttem szünnapj utamról, kézbesítnek egy nagyságához képest elég nehéz katalyt és a rejtő és óvó papirokból kibontottam a Pesten látott kelteket és paelstabokat pajtsáit, egy érdekes ezüstérmét és néhány ásványdarabot. Leginkább pedig érdekelték e következő sorok: „azon megjegyzésére, hogy e darabok nálam tán elveszhetnének, bátorkodom megemléteni, miszerint én sem költséget, sem fáradságot nem kímélék, hogy ilyenmő, régiségek miatt nagybecsű tárgyaknak birtokába jöhessek; czéloom levén, az éltemben összegyűjtendő tárgyakat akár a nemzeti Muzeumnak, akár más tanintézetnek, különösen azoknak, melyeknek egykor növendéke valék, *hálám némi lerovással — hagyományozni.*” Nem birtam ezen becses — az író szípen jellemző — sorokra felelni, mert mindjárt tovább indultam. Másodszeri hazajöttem után ugyanezen kedves levelező ur soraival találkoztam. Hozzád intézett levelem nyomán figyelmessé tett gróf Nádasdy Tamás betléri jószágán létező több régi, írott és festékekkel ellátott könyvre, melyeket a tudósító ur mintegy három év előtt a „Szépirodalmi Közönyben” megismertett.

Ennyi szíveségért és figyelemért csak nyilvánosan róhatom le a köteles hálám, mely annál forróbb és őszintébb, ha Lehoczy Tivadar urban, mint Muzeumunk nemes gyarapítójában szerencsém lenne, néhai olmiczi contubernalisom, Lehoczy János, vágyszerdahelyi lelkész ur rokonát tisztelhetnem.

Ne gondoljuk soha, kedves barátom! hogy csak magunk indulunk e rögös pályán; elegen haladnak velünk, hanem hallgatva, s ha a véletlen felszólalásra nem készíti, vagy történetesen reájuk nem bukkanunk, elvész gyakran gyűjteményükkel tudományuk és emléküik is!

A már közölt győri felírásokhoz a következőt is csatolom, mely a főt. káptalani irodában asztalnak használt márványlapnak alsó felén látható, és valaha a káptalalandomban létezett katonai életáron díszlett:

IAVERINO AB HOSTIBVS DEI AVXILIO MIRA FOELICITATE RECEPTO ZACHARIAS GEIZCOFLER DE GAILNBACH D. RVD. II. ROM. IMP. A CONSILII SVPREMVS ANNONAE PER VTRAMQVE PANNONIAM MAGISTER AC SVMMVS IMP. ROMANI THESAURARIVS ETC DOMUM HANC PENE DIRVTAM ATQVE COLLAPSAM ANNONAE COMMODO RESTAVRARI F. ANNO DOMINI 1698.

Azon gazdag éremgyűjteményvel, melylyel mult évben Milkovics János ur, vidékünk legszorgalmasabb gyűjtője, és a régiségek szakavatottja tárunkat megajándékozta, birtokába kerülünk egy ezüstlemeztű pecsétnyomónak, mely bár német feliratu, minthogy Győr városa egy, ma már egészen megszűnt czéhéti illeti, nem lesz tán minden érdek nélkül. A tallérnyi nagysága pecsétnyomó közepén áll a czéhet jellemző szerszámok fölött az 1669-ik év. A külső karima négy csokorral kötött levélkoszoruban foglalja e szavakat: S. DER DVCHMACHER ZEC H. IN DER. KA. I. HA: RAB. Minthogy a betűk rendszerlenül felfordították, kisebbek nagyobbakkal fölcserelevék, nehéz olvasatuk. Olvasásom ez: „Siegel der duchmacher zech in der kaiserlichen Haupt Festung Rab.“

Nem régen hallottam, hogy lebontatván tavaly a régi nagybaromi templom (Warasdorf, Sopron és Kőszeg között fekszik) a padlás alatt falfestvények találtak, és a falakkal együtt öörke

el is enyésztek. Ilyesmí Pozsonyban is jött lepfényre a sz. ferenczek temploma egyik oldalán, egy tető lebontása alkalmával; azonban szivesen hiszem, hogy bár többé ott conservator nem vagy, lesz, ki erre illő gondot fordít.

Wiedter barátunk fényképezte sarkoikat ismét örömmel forgatván, és Janus Sel von Ybs-ét 1368-ból német körirattal találván, önként támadt bennem azon kérdés: vajjon meddig vihetjük fel mi a magyar feliratu emlékköveket? — Aranyom és ezüstöm nincs; azonban a „Bakonyinak” velinre nyomott, di-zesen kötött példányával szivesen szolgáltok annak, ki a Vasárnapi Ujság utján a legrégebb emlékiratot közölni nem resteli.

A régi számok közt feltűnt ugyanott Pemkirchen András de Zolonok (Schlaning) sarkóvén létező ötös, mert mcccc, azaz: 1450 után ez áll: *1450*. Azon kérdésemre: előjön-e ezen szám más hol is így homi műemlékeinken? Te legjobban felelhetsz; addig Isten velünk!
Rómer Flóris.

Uti levelek.

I.

Salzburg, München, Augsburg, Ulm, Heidelberg, Straszburg.

(Folytatás.)

Páris, januar 6. 1862.

Nem lehet czéloom mindazt, mit Münchenben becses, szepet, művészetit és nagyzerűt látni lehet, részletesebben tárgyalni, mert e sokképen igénybe vett becses lap hasábjából egy-egy embernek csak kevés juthat, s meg kell elégednem azzal, hogy csak röviden, s majd csak névszerint jelöljem meg a látnivalók roppant tömegét.

Első helyre kell tennem a Klenze által 1826—1836-ig római stylen épített — most miután újabb is van — *Alte pinakotheknek* nevezett nagyserű képesarnokot, mely IX teremben az ó-német, német-alföldi, hollandi, spanyol és francia s olasz festészeti iskolákból 592 nagyobb, s az oldalt eső 23 kis kabinetben szintén a különböző iskolák szerint rendezve 689 kisebb festményt foglal magában. Hosszu pompás mellékfolyosóján a *Cornelius* által tervezett s *Zimmermann* s mások által készített, a festészet történetét, a legjelesebb művészek arcképeivel ábrázoló *freskók* a megnézését igen is megérdemlik, mint szintén az épület földszinti részében levő mintegy 300 ezer darab *rémészettára*, továbbá az ugyanott található *porcellán festmények*, s végül az *etruriai és görög vázák* gyűjteménye.

Epen nem tarthatom magamat, ki sem festész, sem kritikus nem vagyok, illetékesnek azt hinni, hogy azon festményeket, melyeket én igen szépeknek találtam, s melyek előtt perczekig álmélkodva s gyönyörködve álldogáltam, mások is szépeknek találják, s ez okból, bár magannak őket igen is híven megjegyzem, teljesen elhallgatom, kinek-kinek saját ízlésére bizza a szép kiválasztását. Azt azonban még sem hallgathatom el, hogy *Rubens* festményei nagyszerűek és gyönyörűk, s hogy a 2-ik terem északi oldalán 1667—1740-ig élt *Kupetzky János* hazánkfiának 139. sz. a. egy igen szép festménye van.

Ezen pompás képesarnoknak edes testvére a Voit által 1846—1853-ig épített *Neue pinakothek*, mely csupán XIX-ik századi, tehát újabb klasszikus festményeket tartalmaz jobbadán ma is élő művészekről; 5 nagyobb teremben mintegy 34 nagyobb, — 5 kisebb teremben mintegy 80—90 kisebb. — 14 kabinetben pedig mintegy 200—225 szébbnél szebb festményt foglal magában. Az 1-ső kisebb teremben b. e. *Markó Károlyunktól* egy szép tájkép látható.

Egyik legnagyobb kincse Münchennek az ugyancsak Klenze által 1816—1830-ig jóni stylen épített *szobortár* az ugynevezett *Glyptothek*, mely XII teremben az egyiptomi, görög és római szobrászat maradványai-ból temérdek, olykor egyes megbecsülhetlen darabokat foglal magában. A VI-ik, Niobidák terme a görög szobrászat virágzás korából legbecselesebb darabokat tartalmaz. A VII.—VIII-ik teremben *Cornelius* híres freskói láthatók.

Ezek után igen érdekes megnézni a szép *Ludwigsstrassen* levő, 800 ezer kötet könyvet, sok jeles kéziratot magában foglaló *szép könyvtárat*; ritka könyvei közt zár alatt láthatni azon *magyar lithurgiás könyvet* is, melyet, ha jól emlékszem, az Akademia számára müncheni Codex név alatt *Jászai Pál* másolt le.

Ugyanazon utcán a szép *Ludwigskirché*, melynek nagyszerű freskói ismét a híres *Cornelius*tól, gyönyörűnül gyönyörűbb üvegfestményei pedig müncheni művészekről valók.

Ugyanott a *Ludwig-Maximilians-Universität* 1835—1840-ig *Gärtner* által épített pompás épületét, tekintélyes gyűjteményeivel.

Az új *iparműkiallitási palotát*, a pénz- és éremgyűjteményt, természetiek, *küvvitelek s fizikai műszerek* tárát, az igen nagyhirű *érezőtűdét*, mely azonkívül, hogy München egyes tereit és utcáit — mint a sétatér, a Maximilian-utcát s több más tereket — híres emberek emlékszobraival látja el; legujjabban Washington roppant emlékszobrát készíté el. Különbön készített öntvényeinek gipszmásolatai egy melléképületben láthatók.

E közben bizonyosan utjába esik az embernek a kerek *Karolina-teren* az 1812-ik évi orosz hadjáratban elesett 30 ezer bajor emlékének szentelt,

érecből öntött, 100 láb magas *obelisk*, ez azonban oly izléstelen valami, miszerint az ember nem tudja megfogni, hogy akadáhatott olyan ember a ki ennek ilyenre csinálásába a XIX-ik században bele mert egyezni. Vagy a bajor vítezek kissé műveszebb emléket nem érdemltek volna?

Ha a régi Monachiumon át a Terézretek kikocsiz az ember, ott találja a *Ruhmeshallét*, *Bavaria* asszony irlgalmatlan nagy ércszobrával; az igen szép palota Bajorország híres embereinek mellszobrait foglalja magában. A kinek ezek megnézésén túl is még ideje és kedve van München nevezetességeit felnézegetni, annak a *királyi palota kincsei és ritkaságai*, a *kert árkdájainak* némi hirben álló, különben elég iromba *freskófestményei*, a jelesebb *templomok*, melyekben majd az oltárképek, majd az üvegfestmények kitűnők, maradnak még fenn nézni valók, templomok közül az *üdvári kápolnácska*, de különösen az *Au* külvárosban épített remek plebánia-templom, építési modorával, de még inkább oltár és ablakfestményeivel igen meglepő és kedves látványt nyújt.

E temérdek művészeti kincset, mely egy sokkal nagyobb és hatalmasabb állam uralkodójának is becsületére válnék, kevesebb mint egy ember-élet lefolyása alatt, legnagyobb részben a most is élő, 1848-ban azonban az uralkodásról lemondott *Lajos* király művészetszerető lelke halmozá össze. Igaz, hogy mindezeknek egyremásra rohamosan történt összeszerzésével s létrehozásával a k's állam polgárait nem ritkán igen sulyosan terhelé; de az is igaz, hogy nevét nem egyiptomi gúllák, de műkincsek főjék hirdetni. *Fia*, a mostani uralkodó király, *Miksa*, atya megkezdett művét szakadatlanul, de úgy látszik, mérsékeltebben folytatja.

S hogy e műgazdag várost illetőleg nekcsak érzékletlen tárgyakkal foglalkozzunk, meg kell említenem, hogy az iparműkiallitási palota *tözsomszedságában* van a vegyészkirály b. *Liebig* Iustus laboratoriuma s tanterme. Londonba jövő hazánkfiak nagyobb részint igen jól fogják ismerni e nevet, melynek viselője csak maga a földmívelési vegyten fejlesztése s mívelése által — minden kisebbitése dacára is — minden országra, tehát egész világra szóló érdemet szerzett.

Es végül nekünk is van itt egy kincsünk: a jövő számára a jelen sanynarúságai közt is csüggedetlen kitartással munkálkodó ritka szobrász hazánkfia, *Isoó Miklós*.

Münchenet elhagyva rövid idő alatt a mintegy 8 mérföldnyire eső *Augsburgba* jutunk. Az egykor fényes és hatalmas németbirodalmi város most csendes és aránylag néptelen. Azonban a salzburgi házakra emlékeztető alaku 4—5 emeletes háza, pompás szökőkutai, hatalmas vízvezetése, melyek még eredetileg a római korból származnak, emlékeztetnek, hogy e városnak egykor multja volt.

E multon merengeni nem akarok, s csak röviden számlálom el megnézni való nevezetességeit.

Augsburgban létemkor engem, mint orvost a látásvágy legelőször is 600 ezer forintba került új kórházába vitt, melynek pompás berendezése, melegvíz általi fűtése s gyönyörű épülete megérdemlik, hogy nékedvelők is megnézzék.

Ott van egyik főpiazán a dom, mely különben a különböző időbeli más-más fajta építés következtében oly szerencsétlen alaku, hogy a mellé majdnem támaszul rakott egyes részek közt valóban keresni kell a templomot. Fel kell azonban keresnem, mert egy derék utazó hazánkfia épen e lapok hasábjain írta azon figyelmeztetését, hogy e templomban van egy, állítólag az augsburgi ütöközében a magyaroktól elfoglalt ősi zászló.

Nem olyan szándékkal mentem ugyan a templomba, hogy ez ősi ereklyét onnan menten magammal viendem; vágyam azonban nem volt kevesebb, mint hogy ha csak kieszaközölhetem, e zászlót Augsburg legjobb rajzóljával lerajzolatom, lehető legkörülményesebben leirandom s megküldve a jó Vasárnapi Ujságnak, a dolog mintlétét híven közlendem. — Miután a templomban néhánykor körüljárva zászlófelére sehol sem akadhaték, a templom sirtoltja mellett lakó, majdnem mumiaív aszott igen öreg egyházfit keresem fel, kitől megértém, hogy a zászló nyele az orgonakarzat egyik falára van felszegezve, zászlaja azonban, minthogy ezelőtt századokon át a templom aljában levő nedves rejtekekben tartották, tökéletesen és véggkép elrongyollott, úgy, hogy mindön ez újabb, hágszó segélye nélkül el nem érhető helyére valaha régen feltevék — már akkor nem volt rajta semmi jellegző, csupa foszlány volt az egész, ezt aztán megbolygatnom természetesen semmi szin alatt nem engedték.

Megnézni való még a *városház termei*, híres festőktől származott, nem épen nagybecsű *festményekkel*, a dom mellett fekvő *királyi palota*, melynek egyik sarkszobájában adák át V-ik Károly császárnak 1530-ban a protestans német fejedelmek a Melanchton által készített *augustana confessio*; — a *museum*; a *gyapot-fonó és szövőgyár*; s annak, a ki ilyesmikben szintén szeret gyönyörködni, a *bürze* és a híres, hazánk történetibe is elég szomoruan beszóvódott *Fuggerek háza*.

Umban, mely 1-ső Napoleonnak 22 ezer emberrel, s roppant hadikészlettel egy felszólítására capitulált, nagyszerű váránál s Németországban legmagas, most is tatarozás alatt levő templománál egyéb megnézni való alig van.

Innen az ut *Stuttgartba* visz, melyről, minthogy benne nem valék, semmit sem írhatok, de meg kelle említenem azért, mert szomszédságában fekszik *Hohenheim*, híres gazdasági intézetével, melyet az igen előre haladt épen nem kedvező idő miatt (decz. 3.), fájdalom, szintén nem láthaték.

Ezután a közel fekvő *Brucksal* következik, melyet csak azért hozok szóba, mert oszto vasuti állomás, belőle indulván ki, az ut felé *Stuttgartnak*, felfelé *Heidelbergnek*, s a Párisba vivő utvonalon *Karlsruhe*nak vezet,

Ha mindjárt csak félnapi idővel rendelkezhetnék is az ember, ne mulasztja el meglátogatni az utóbbi ugyan pár mérföldnyire félre eső, de sok tekintetben oly classicus *Heidelberget*. Midőn én az őz vége felé ott jártam, természetesen meg valék fosztva azon gyönyörtől, hogy a gazdag természet, a viruló növényzetet ünnepi fényes köntöseben láthatam volna. Az azonban első tekintetre önkéntelenül érzi mindenki, hogyha ébredt valaha valaki lelkében vágy, egy az előhalott évszak által letarolt szép vidéket a tavasz pompájában láthatni: ugy ez a vágy Heidelberg festői szépségű fékvésénél és vidékénél semmiképpen el nem maradhat. A Neckar folyam partján hegyektől zvezett fekvése meglepő szép, az egész szárazföldön egyik legfelsőbb kastélyromja pedig egy kis olymp, minőt csak a hajdanakor istenei választhatának lakhelyül. Pinczejében van a híres 3000 akós, üres nagy hordó, egy fából faragott kis törpe, s ennek műve: egy mulatságos falóra.

A város nevezetességei közt fő helyen áll déli Németországban legihesebb egyeteme, az 1386-ban alapított *Ruperto-Carolina*. Igen sok, kitűnő tanára közül elég legyen felmentnem Európa legnagyobb criminalistáját *Mittermayert*; a most élő vegyészek egyik legnagyobbikát, a szinképelemzés — száradunk egyik legnagyobb horderejű találmánya — feltalálóját *Bunsent*, és természetudós társát *Kirchhoffot*; s végül ki félszázados tudori jubileumát a mult hónapban ünneplé, Németország legnagyobb sebézét, az őz *Chelust*.

Heidelbergből vissza Brucksalon és Karlsruhe át kevesebb mint fél nap alatt *Strasburgba* érve, Franciaországot köszönti az utas.

Strasburg erősített határszéli város. Várát még a híres várépítő katoná mérnök *Vauban* építé. A lakosok némétül és francziául beszélnek. A város nevezetességei közt tartoznak gothstylen épített gyönyörű *székes egyháza*, a *münster*, melynek tornya, a világban legmagasabbnak tartatik, a híres *csillagász óra*; de *Saxe marechal* mauoleuma; *Gutenberg szobra*, a hason nevű tér, mely igen jellemző; az ide való születésű *Kleber* tábornok emlékszóra, a *képtár*, a *városi könyvtár régiség- és pénzügyjelményeivel*. Magáról a *Münster*-ről lapokat lehetne beszélni, de minek, hisz csak látni kell. Strasburgban már igen is világosan feltűnik a franczia élénkségek, a város közege, a fény, az utcái láma, csakhamar tudtul adják hogy a csendes, körültekintő Németországól kiértünk. Az utcákon csoportosan vigan danoló katonák háborítlan jó kedve mutatja, hogy itt a katonaság nemzeti.

A mint a *Gutenberg* téren Strasburgra emlékeztető képeket vásárolni egy könyv- és műkereskedésbe bemenék, alig kérdezősködém német nyelven a venni szándékoltak felől, midőn rendkívüli meglepetésemre és örömhözme egyik segéd magától szólított meg és üdvözölt. Idegen földön mily sajtóságon rezgi át az ilyen eset a lelket, hiába próbálnám leírni, azt tapasztalni kell. A derek fiu egy fumei magyar hazánki, ki Pesten is forgott ugyan könyvkereskedésben, de a nyelvet még otthon megtanulta, már huzamosabb ideje, hogy külföldön tapasztalás végett több államban megfordult. Az estét kedélyesen együtt töltők az indóháznál, honnan esti IX. óra táján megindulván, Nancy-n s Chalons-on át másnap délre Franciaország fővárosába, Párisba jutottam.

Káti Gábor.

A regensburgi kinvallató-kamra.

A regensburgi városházban még jelenleg is látható egy épségben fentartott kinvallató-kamra a középkori és későbbi igazságszolgáltatás rette-netes eszközeivel, melyeket megtekinteni, igen érdekes és tanulmányos.

A kamra bejárata előtt egy pad látható, melyen a vádlott a kinvallatás előtt még egy negyedórát ülhetett, mialatt önkéntes vallomásra határozhatta magát. Innen a kinzóeszközöket pontosan láthatta az ajtón levő nyilvános keresztül. Belül az előtérben balra egy pad áll, melyen a sebéz, ki a kinvallatás tartamát a vádlott testalkatához képest meghatározta s szükség-e esetében sebész segélyt is nyújtott, — s a hóhér foglalt helyet. Ez utóbbinak csak akkor volt szabad leülni, miután a vallatandó a meghatározott kinzóeszközökhöz hozzákötöttet; magát a kézímunkát rendszerint a hóhérszolgák végezték. A jobbra látható rostély mögött ült a vérbíró, kinek két gyertyája ellenzővel volt ellátva, ugy hogy arczát a kinzottnak lehetlen volt felismerni; elővigyázati rendszabály volt ez, nehogy a vallatott, ha netalán kiszabadul, a vérbíró fölismerve, rajta boszut álljon.

A vizsgálóbírák a kinvallatást ugy tekintették, mint tudományt, melynek műkifejlesztésére nem kis gondot fordítottak. Majd minden vizsgálat azon kezdődött, hogy a hóhér a foglyot bizonyos utasítások szerint, melyeket a bírótól nyert, jóval kikérdéze, mi azonban már megkezdésben kiméletlenül történt. Nehány nap vagy hét mulva következett aztán a „kinos kikérdézés,“ mialatt a vádlott megkötözve s rárakott súlyokkal fölhozottat. E huzás enyhébb vagy keményebb volta kizárólag a bíró tetszésétől függött, s fájdalom, ez utóbbi volt a szokottabb mód.

Ha a halálos ítélet ki volt is már mondva, némely bíró elég szivtelen volt, az elítéltet kivégeztetés előtt még egyszer kintpadra vonatni, hogy még valami vallomást kicikarjon belőle, s tán azért is, hogy a kinzottnak borzasztó ordításában s arczintorgatásában gyönyörködhegessék. A szegény elítélték gyakran összevissza zuzva törve kerültek a kivégzés helyére. A fogságban a kétségbeesés és öngyilkosság nagyban divatozott; s ha valaki önkézzel vetett véget életének, azt fogták rá, hogy az ördöggel szövetkezett.

Íróasztal és szék a bíró számára természetesen nem hiányozhatott, s

ezek a rostély mögött álltak. Lássuk most sorban a kinzószereket. A kihallgatórostélytól jobbra látható a feszítópád egy hengerral, mely 400 ékalaku, kerített szeggel van felszerelve, és „spékelt nyul“ a neve. E mellett áll a felhuzógép egy fából készült háromszöggel — hóhérvolgen „a rosz Lizi“ — mely által a vállatott hátrakötött karokkal s lábára aggatott nehéz kövekkel (egész egy mázsáig) háromszor felhuzatott s ujjal lebo-csátatott. Máskor meg lábait a gép alatt levő vaskapcsokba szoritva s kar-jait hátrakötve addig esigázták fölfelé, míg a bíró a szegény bűnhözéz csontjainak ropogását nem hallotta. E mellett enyhébb esetben két fáklával mindkét oldalát egyszerre égették, ha pedig az étetés csak egy fáklával történt s föl váltva majd egyik, majd másik oldalához tartatott, — ez súlyosítás volt. 1492-ben Karg kamarással annyira vitték a kegyetlenséget, hogy kövekkel megrakva 14-szer huzták föl, ugy hogy karjai örökre megbénultak. A szerencsétlent arról vádolták, hogy Regensburg várost el akarta árulni, s a község és a császár ellen jogtalanságot követett el.

Egy másik neme volt a kinzásnak az, hogy a bűnhözözött egy kötötték a faháromszögöz, hogy az ennek alapján levő két csapat mellére irányozva, huzták a magasba, miközben hátát korbácsütésekkel borzasztóan felszag-gatták.

Látható itt továbbá az ugynevezett „spanyol számár,“ mely egy föl-fel álló, fölül élesre faragott, 6 láb hosszú s 1½ hüvelyk vastag deszkából áll; erre a vádoltat meztelenül tették föl, hogy rajta lovagoljon, mialatt nehéz köveket raktak, vagy a műkifejlesztés szerint, sarkantyukat kötötték föl lábaira.

A kinzóeszközök közt látható még az ugynevezett „gyóntatószék“ vagy „szűkebel,“ mely karszékhez hasonlít. Ülése favánkosból áll, melyből 100 kupalaku faszeg áll ki; erre ültették a bűnhözözött meztelenen, s mel-lére egy mázsás követ tettek, kezeit mellén összekötötték s karjain keresztül hátrafelé egy nyolczélú görfát dugták, melyet két hóhérszolgá szüntelen forgatott.

Van itt végre egy körülbelül 20 láb magas, négy hároméllű görfával ellátott létra, hóhérvolgen „osuzod“ (Rutschbahn), melyen a vallatott föl- és lezuhattak, vagy testét kifeszített fáklával égették.

A sok száz szerencsétlen közt, kiket itt kintpadra vontak, volt az agg Liszkirehner Farkas polgármester is, ki néhány száz forintnyi pénztári hiány miatt az 1513. év nagyhetében egy nap alatt hétszer felhuzatott, hogy vallomást csikarjanak ki belőle, melynek folytán ugyanazon év husvét-hétfőjén ki is végeztették. Ugyanitt vallatták Schaafgotsche János Ulrik tábornokot is, ki a Wallenstein megöletésében résztvétel vádoltatott. Az ellene alkalmazott kivallatás három óráig tartott. Miután fejére a halálos ítéletet kimondták, bírái, névszerint Götz tábornok, mint elnök, Slovota C., dr. Stralendorf, dr. Hildebrand, dr. Puchner és dr. Pindelmaier, még egy második kivallatást is hoztak ellene javaslatba a császárnál, mert, ugyanakkor, ő már, mint elítélt, a büntetés rabszolgájának s holttelnek tekintendő, az ítélet végrehajtása előtt tehát kintpadra lehet még vonni. Kivégeztetés 1635. júl. 23-án történt.

Mielőtt cikkünket bezárnók, legyen szabad még néhány szót szólni a hóhérok polgári állásáról.

A hóhérnak és szolgájának a templomban csaknem mindenütt elkülöní-tett széke volt, melybe senki más bele nem ült, habár az egész templomban más üres hely nem lett volna is, mert a hóhér becsútan személynék tartatott. Az öngyilkosok irányában korlátlan joggal bírt. Mihelyt ily esetről értesült, rögtön a helyszínére ment, s az öngyilkos holttestéhez lépve, a meddig onnan pallosa ért, azzal körvonalat huzott a holttest körül, s a mi e körbe esett, az mind az ő sajátjává vált. Az öngyilkos holttestét is ő temette el. Minden elhullott állat is kivétel nélkül az ő sajátja volt. Ha valaki p. o. elhullott lovát eltitkolta, hogy patkót leszedve belőle hasznos huzasson; a hóhér az ily ember ajtajába kést ütött, mely mindaddig ott maradt, míg az illető, megfelelő összeg pénzzel magát meg nem váltotta.

Egyveleg.

+ (Az elveszett gyémánt.) Egy spanyol krónikában olvasható, hogy Alfons, arragoniai király egykor sétája közben kíséretével együtt egy ékszer-árusboltba lépett, az ott levő drágaköveket meg szemlélendő. A király, miután szeméit eléggé meglegettette, távozni akart, midőn az ékszerárus zavarodot-tan feltartóztatja s azt sugja fülebe, hogy egyikét legszebb gyémántjainak, melyek a jelenlevő nemesek közt kézzel kézzre adattak, sehol sem találja. A király eleinte megdöbbsent, de csakhamar visszanyerte nyugodtságát: jó gondolata ötlött. Meghagyta t. i. az ékszerárusnak, hogy hozzon elő egy fazekat, s belső fenekét takarja el valami puha tárgygyal. Az ékszerárus engedelmesskedett. Ekkor a király, zsebébe nyult, s aztán kezét ököre szoritva, a fazékba dugta, honnan markát kinyitva huzta ki ismét. „A mit én cselekedtem — mond szigorú arczkifejlesztéssel — önk is azt cselekedjék, mert a gyémántnak elő kell kerülni.“ Miután példáját a nemes urak mind-nyáján követették, megparancsolta az ékszerárusnak, hogy kuttassa ki a fazekat. Ily módon a gyémánt csakugyan előkerült, s a sikkszót becsülete is mentve lón.

○ (Azoknak, a kik tubákolnak.) Egy angol kiszámította, hogy a ki tubákot, évenként 36½ napot veszteget el haszonalanul. Aligha nagyot nem füllentet az az angol, vagy az, ki az angola e számításat ráfogta.

Vasárnapi Ujság 17-ik számához 1862.

T Á R H Á Z.

Bécsi levél.

Április 21-én.

Morfondirozások. — *Kallab ur viselt dolgai. — Hogy vannak Pesten? — Metamorphosok. — Két magyar szerkesztő. — Czigány zenészek. — A bécsi possék. — A „Kritikai Lapok.“ — Tiszai vasut.*

Örülnék — de nem szabad, mérgelődném — de nem merek, reménylenék — de nem tudok, biztatnám legalább önt — de nem lehet. Kaczag-lak? Nem vagyok eléggé bölcs. Sirjak? Nem vagyok bolond.

Egyik ablakomon eső, a másikon napsugár jó szobámba, én meg ezen alternatívában középtűn ülök, hogy napugárral és esővel homlokegye-nessen ellenkező, tehát homályos és száraz dolgokról írjak önnek. A kedély vegytana elég furák szült már, mért ne szülné ily zagyalakát a hangulatnak, mint a milyen engem felt e perczen? Ha időm volna poetának lenni, ékes rigmusokba szedném a kikeletet, melynek jöttével „a virágnak megtiltani nem lehet, hogy ne nyíljék.“ Miután azonban meggyőződtem és tehetőségem folytán nem virágzás, csak levelezés jutott osztályrészemül, maradjunk meg a régiben. Ezt annál nyugodtabban cselekszem most, mivel *Kallab ur* — ki 100,000-re menő levéllel gyujtott kályhájába — hosszas tüzelés után a hüvőre került végre. Éveken át papírral fütött az orgyilkos s tán a mondottnál is többre megy azon levelek száma, miket hamu-csomag alakjában hordott ki naponként házából. A nála még épen kapott leveleket, eddig 60,725-ig számlálták.

Most tudom már, miért nem jött ki még arczképen valányi lapban. A halhatlanságot számomra kieszközölendő műveim, miket önöknek szán-tam, minden kétségkivül egyéb apró és nagy reménységgel együtt, füstbe mentek. Mily bántó, végtelen gúny! Mindazonáltal nem értem, hogy *Kallab ur* miért látta jónak, az én leveleimet is az autodafé nem remélt megkülönböztetésben részesíteni? Ó, a tollvonások nagy Lavaterre, csak oly leveleket gyűrt öblös tárczájába, melyekben, finom tapintata folytán, pénzt sejtett. Pedig, hogy én még teljes életemben pénzt nem küldtem senkinek, arra minden ismerőmet ünnepeles tanubizonyosság föl hívom. Adandó esetben reménylen, hogy bizonyítani fog mellettem ön is; igazságszerete-től elvárom ezt. — Azt is mondják, hogy ezen törvénytelen levélbontó-gató (háat más is van? Szerk.) csak a bélyegek árán is egy szép házat épí-tett Hietzingben. Már most kérdelem önt, hogy mi okból tette dr. *Kallab* markait markatlan küldeményeimre, mert én nem szoktam bérmentesíteni leveleimet. Igaz-e? (Ugy van Szerk.)

Hallom, olvasom, hogy önök szép csendesen vannak odalenn, s hogy a Duna zajlása óta semmiféle zaj nem volt Pesten, mi ilyen tavaszi időben eléggé furcsa jelenség, mikor ilyenkor még a méhek is rajznak, köpűben hagyván fiatal csemetéiket, hordozván magukkal az őseikről rájuk származott fegyvert olyanok számára, kik röptükben megakadályozzák — mint ezt a vitéz méhek történetéből tudjuk és tanuljuk. Lásd Szalay — akarám mondani Buffon természetrajzát.

Annál nagyobb élet van a bécsi sógorok közt. Jöhet ezentől akár Garibaldi is, ők jó kedvben, jó színben vannak — mindameddig volksänger és sőr lesz a világban.

Az egyik volksänger *Fürst*, ma nyitja meg színházát a Praterben. Mily forgandó a szerencse!

Néhány nappal ezelőtt zárta be *Pokorny* wienparti színházát, hol azon darab képezé az utolsó előadást, melynek néhai roppant vagyonát közölni s ugyancsak a „varázs-fátyollal“ födé be magát véglegesen. Miért is bízá sorsát ily könnyű portékára?

A negyvenes években volt. A zágrábi nagy vendéglő egyik asztalától a másikhoz vándorolt egy fiatal korista, ki fránya „gistanzl“ eivel nagy mulatságra szolgált az ott ékező katonatiszteknek, kik néhány garast vetettek a tréfás troubadour vedlett kalapjába. Ugyan-e férfi ma Bécs legcsinosabb, leglátogatottabb színházának tulajdonosa és igazgatója, kinek készmészöi a legszebbek a leendő quintuplex háziurasága csaknem kétségbevonhatlan. S e férfi nem más, mint *Treumann Károly*.

A jeles komikus *Weisz*, mint szegény népénekese halt el a minap.

Varry, a kitűnő alakító művész, miután egy népénekese-társaságnak volt egy éven át ügyefogyott igazgatója, ma egy kis lapnak roszul fizetett bár, de azért szelleműs tárczairója furcsa érzések közt nézheti, hogy életrevaló eszméjének más szakaszta gyümölcseit.

Mintegy tíz évvel ezelőtt az öreg, vag *Stern Front* egy fes legény kíséret gitáron s a Prater egyik kurta korcsmájától a másikhoz. Több ízben be akarták már vezetni ama bizonyos rozsdás épületbe a világtalan csillag drabantját, de mindannyiszor kigitarozta magát ismét a veszedelemből, miután a vén asszony, tanuk és saját vallomása szerint, el nem lehetett a *Sáni* instrumentuma nélkül. Azóta jó idők jártak a *Sáni* fejére, leénekelte *Mosert*, agyonjodlította *Matrast*, diadalmasan megvivott *Kampffal*, s lett belőle Bécs legelső népénekese, névszerint *Fürst*, ki — ut supramondám — holnap mint igazgató kezdendi meg új pályafutását, *Casanova* néhai majom-színházában, mely gyönyörűen kicsinosítva, megaranyozva, kikárpitozva, vörös bársonypáholyokkal, zárt székekkel s ügyes zenekarral ellátva, két-

ség kívül több közönséggel birand, mint p. o. a nemzeti színház kánikula idején. (Sőt még husvét hétfőjén is! Szerk.)

Hogy tetszik?

E napokban kerestek fel *Tóth Miska* — az-az Bolond *Kálmán* és az „Országútkre“ szerkesztője — *Baldás Sándor*. Mindketten oda kikészülnek — Londonba. Meglátogaták *Falkot* is, és az elsőre igen jó benyomást tett derék publicistánk. Jeles, művelt embernek mondta. Jó, hogy Londonba ment, ott még többet fog tapasztalni *Tóth Kálmán*, ki merő collegialitásból néhány szerkesztőt meg akart itt látogatni, hogy condolentiáját fejjeze ki nekik — természetesen csak mint ügyfeleknak s nem mint politikai ellen-lábasainak. A fiaker azonban azt mondta, hogy nem lehet — mert mind be vannak zárva. — A költőt ugyancsak megszitta az élczlap levegője. Alig ismerem rá a közpös, csinos fiura, ki egy időben nagyon panasolta, hogy elhizik, pedig akkor irta legszebb verseit. Ma meg oly poetikus szinben van, hogy magam is megsajnáltam s most milyen fogas, mérges dolgokat tud pórdőriteni! Ki higen már most a külsőnek? — *Baldás Sándoron* meglátszik, hogy még nem volt befogva s hogy most él szerkesztőségének mézes heteit.

Jártak itt azon kívül még zenélő cigányok is, de ugy látszik, nem jól, mert ismét hónapok alá vágták a hegedűt és klarinétot s az új magyarok men-tek vissza a régi Magyarországra. Jobb is. Azt tartom én is, mentül szebben huzzák otthon, annál kevésbé fogják elhagyni a magyar notát.

Ma ismét öt új posse fog szinre kerülni. Nem bír velük az ember. Olyanok akár a légy. Ha egyet agyon ütünk belőle, három ül orunkra.

Nem járatom ugyan, de olvasom a „*Kritikai Lapokat*.“ Komoly igye-kezetű vállalat és időszerűtlen világfájdalmának daczára is, nincs kifogásom ellene. Csak hogy neki is el lehet mondani — mindenek fölött *pas trop de zèle*. Megróván valamely poétalajstromnak hiányos voltát: kezdi elő-számlálni, néhány jobb kivételével, mindazon szerencsétleneket, kik éle-tüknek egy vizgázatlan órájában verset irtak s azt is olyat, melynek apjá-hoz képest *Csáky* Laczi, vagy *Bibók* nagy emberek. Fordul ott elő *Csepű* Marcz, *Gitár* Lőrincz, *Madzag* Jancsi, *Golyósbí* Ádám, *Darvas* Gábor stb. unbekannte *Grócsen*, melyeket akár mely matematikus a két háznak se tudna kitalálni, ki vagy mi? Mily hitele van akkor a *szigorú és elfogulatlan* ítézetnek? Lassan a testtel, de még lassabban a dicsőséggel! *Drágán* mérkí azt. — Az „irányadó *Kr. L.*“ miért használnak nemesebb dologra méltó következetességgel foglyvást *azombant és külömbent*, véges eszettel föl nem foghatom. Minden esetre külöms, felteszem azonban a *Kr. L.* szerkesz-tőtől, hogy visszatörölésul nem irnak ki engem is poétának. *)

Ha elfelejtette volna, még egyszer megírom Önnek, hogy a tiszai vasut igazgatósága még mindig Bécsben van. Nem árt az ilyet kétszer is elmondani.

K. T.

Irodalom és művészet.

○ (A nemzeti színház igazgatósága,) ugylátszik, maradandó érdeme-ket akar szerezni az opera körül. Híre jár ugyanis, hogy Stégert hat hó-napra szerződöttette; továbbá Beck udvari énekest is fel akarja léptetni 12 vendég-szerében szinpadunkon, *Wagner* Richard, német zeneszerző lejöve-tele alkalmára, a midőn ennek „*Repülő holland*“ című operáját is elő fogja adatni. Ezek mind szép dolgok, de hát a dráma emelésére tesz-e valamit az igazgatóság?

△ (Dobsa Lajos) a „*M. Sajtó*“ szerint nem adatja elő a nemzeti szin-padon „*Bűnt bünt követ*“ című, 100 aranyat nyert drámáját; sőt tavaly szintén 100 aranyat nyert „*Vigjáték*“ című darabját is visszavette a színházól. Hát mi czéllból irta Dobsa darabjait, s mi czélla van az aka-demiai pályajutalmaknak, ha a nyertes művek elő nem adatnak?

○ (Színműpályázati jelentés.) A budai népszínház által kitűzött 50 arany jutalomra összesen 6 dráma és 10 népszínművet küldetett be; melyek közül a bíráló választmány két drámát és négy népszínművet talált elő-hatónak. Az elfogadott drámák címzei: 1) A fehérvári dök; 2) Sárkány-viták; 3) Az elfogadott népszínművek pedig a következők: 1) Áldözött; 2) Villám Bandi; 3) Leányvásár Debreczenben; 4) Dunavizhordó. A jutalom csak előadás után fog az aránylag legjobb műnek odaítéltetni.

+ (Megjelent zenemű.) *Treichlinger* műkereskedésében közelebb jelent meg: „*Bácskai csárdás*.“ Zongorára átírta *Szölösy J.* *Játszszák* a *Pati-karus* testvérek. Ára 60 kr.

*) A „*Kritikai Lapok*“ at komoly igyekezetű s pártolásra méltó lapnak tartjuk mi is. Nézetünk szerint kissé túlsótt szinben lát ugyan némely dolgot, de ez nem baj, s mihelyt jobban fogja magát tájékozhatni irodalmi viszonyaink és embereink között, bizonyosan igazságosabb nézeteknek is engedend helyet. S itt önkéntelenül eszünkbe jut egy minapi téves állítás. A *Krit. Lapok* ugyanis a magyar irodalom „beteges“ volta-ról értekezvén, szeméret vetik a magyar közönségnek, hogy mig a komoly irányú Vasár-napi Ujság mindinkább háttérbe szorul, addig a Bolond *Miska* előzetői szemléletmést szaporodnak. Nem vizsgáljuk, méltó-e szemrehányás vagy nem? csak annyit monda-tunk határozottan, hogy az alapul szolgáló tény hamis. Mert a Vasárnapi Ujság most is a legolvasottabb magyar lap s Bolond *Miska* előzetőinek száma, e lap legvirágzóbb szakában is távol állott a V. U. előzetőinek számától. Az irodalmi viszonyok jellemző-seül s az igazsáig érdekében ezt ki kell jelentenünk. Szerk.

⊙ (A „magyar történeti arcképcsarnok“ kiadója jelenti:) hogy az első kép a kitűzött határidőre el nem készülhetvén, csak april végére jelenhet meg.

+ (Violet Otto, egri könyvtáros) illyczimú munkára hirdet előfizetést: „Magyar ipar- és kereskedelmi levelező és az egyszerű könyvvitel.“ Előfizetési ára 1 ft, mely május közepéig a kiadóhoz Egerbe küldendő.

+ (A Debreczenben megjelenő „Hortobágy.“) heti lappá változván át, május 1-től kezdve minden pénteken fog megjelenni, Illésy György szerkesztése mellett. Előfizetési ára angusztus végeig 1 ft 70 kr.; december végeig 3 ft. 30 kr. A kik nyolcz hóra fizetnek elő, a Skalniczy terve szerint építendő debreczeni állandó színház rajzát kapják jutalmul.

Egyház és iskola.

△ (A pest-lipótvárosi templom ügyében) az építő bizottmány e napokban tanácskozást tartott, mely alkalommal a bizottmány ajánlta a városi tanácsnak, hogy adna be folyamodványt a helytartósághoz azon 34,832 ft., 33 kr. mielőbbi utalványzatása végett, a mely Ő Felsége által a vallási pénzalapból 1858-ban lón engedélyezve. A templom építésére az utóbbi két év alatt csak 67,734 ft. 43 krt fordíthatott az építő bizottmány.

Ipar, gazdaság, kereskedés.

+ (A keszthelyi vinczellér-képezde ügyében.) Nehány részvényesnek sikerülvén Keszthelyen vinczellér- és pinzemester-képezdét felállítani, az intézet tőkét gyarapítása végett fölsőbb helyről engedélyt adatot egy 60 ezer darab 50 kros sorsjeggyű sorsjátékra, oly feltétellel, hogy a nyeremények főleg jótékony adományokból álljanak. Minthogy a nevezett intézet még most csak szerény anyagi erővel rendelkezik, a sorsjátékrendező bizottmány aláírasi íveket bocsátott ki, fölkérvén hazánk gazdaközönségét, hogy saját körében az intézet gyarapítása s a sorsjátéki nyereménytárgyak könnyebb előállíthatása végett, gyűjtéseket eszközöljen sziveskedjék. Pénzalapján kívül bármennyű ajándék, legyen az termény, női kézimunka, vagy iparcikk, köszönettel elfogadjatik. Az adományok f. évi aug. 30-ig az e végre alakult bizottmány pénztárnokához, Gutmann, S. H. urhoz Nagy-Kaniszra utasítandók, az adakozók névsorával együtt, mely közzé fog tétetni. Reméljük, hogy a közönség nem vonandja meg részvétét egy oly intézettől, mely eddig sajnosan nélkülözött hiányt pótol, s melynek fennállása, kivált létezése kezdetén, csak egyesek áldozatkészsége által válik lehetségessé.

△ (Kiállítás Brassóban.) A „Korunk“ írja, hogy Brassóban jul. 28-án az erdélyi román „associatiune“ közgyűlése alkalmával egyszersmind kiállítás is lesz, melybe csak román írások, képek és természettudományok fognak fölvetetni.

⊙ (Selyemtenyészés a Dunafejedelemekben.) Az „Alföld“-ben olvassuk, hogy a Dunafejedelemekben az idén eddigelé még nem tapasztalt erélylyel fognak a selyemtenyészéshez. Bukarest mellett két magyar is állított selyemtenyésző-intézetet, melybe kezelőül hat szegény menyegyer ifjat fogadtak fel.

Közületek, egyletek.

+ (Ney Ferencz, főredktanodai igazgató) fölváltá intéz a magyar tudomány és irodalom férfiaihoz s a magyar irodalmi művek kiadóhoz, fölkérvén őket, hogy kiadott vagy kiadandó műveik egy-egy példányával a pesti főredktanoda könyvtárát, mely különösen magyar munkákban még igen szegény, gyarapítani sziveskedjenek.

⊙ (A pesti jótékony-negyelyt közzétett számadásából) látjuk, hogy az egylet bevételének összege 20,219 ft. 43 kr.; ebből különféle emberbaráti célokra, adókra, nyomtatási, szolgálati s egyéb apróbb költségekre kiadott összesen 13,018 ft. 42 kr., maradt tehát az egylet rendelkezésére 7,201 ft. 1 kr.

⊙ (A „Pannonia“ magyar viszontbiztosító intézetnél) az üzlet legelső évnyegyedében történt díjbevétel, a választmány ülésében tett jelentés szerint, a 70,000 fto meghaladja, még a bejelentett károk hozzávetőleges összege 1494 ft 83 krnál többre nem megy. Ez oly szép eredmény, mely minden várakozást kielégíthet. Az üzlet az első két hóban csaknem kizárólag a tüzbiztosításokra volt szorítva, s csak márcziusban kezdett apródonként a vízi biztosításokra kiterjeszkedni.

+ (A szatmármegyei gazdasági egylet) jövő május hó 5-én a szatmári város ház termében közgyűlést tartandó.

Közlekedés.

⊙ (Új gőzűsők.) A budai hajógyárban legközelebb két új csavargőzös készült el, melyek mindegyike az Al-Dunán fog járni.

△ (A győr-pápa-keszthelyi vasutvonal ügyében) f. hó 13-án tartott meg Győrött az értekezleti tanácskozmány, igen számos, a Dunántúlról egybesereglett érdeklettek jelenlétében. Az ideigl. bizottmány jelentést tevén eddigi működéséről, egyuttal felhívta a jelenvoltakat az előleges munkálatok költségeinek fedezésére sziveskedjenek aláírások útján történendő előállítására, hogy így az aláírásokból alakulandó társulat magát szervezhettevén, új bizottmányát megválaszthassa, s a legfőbb engedélyért mielőbb folyamodhassék. Az előleges költségek fedezésére aláírás útján rögtön mintegy 24,000 ftnyi összeg lón biztosítva. A lehető megalakulásig, mit május elejére remélhetni, az eddigi ideigl. bizottmány további működésére felkérte, utasítással adatván, hogy a mint az előmunkálatokra szükséges 30,000 ftnyi összeg az aláírások megtörténtek, az alakító gyűlés egybehívására rögtön rendelkezék.

Mi újság?

△ (Pest város tanácsa folyamodott a helytartósághoz), hogy a városi bíróság, törvénykezés s rabélemlés 266,157 ftnyi költségei az állampénztárból térítessenek meg neki. A helytartótanács megtagadta a kérelmet, kijelentvén, hogy az önkormányzás joga (?) kötelességeket is ró a városi közönségre, s hogy e kötelességeknél az önkormányzási jogot (?) fel nem áldozhatja.

+ (A múzeumi kert fenntartására) Girókuti Ferencz az általa szerkesztett „Kertészeti naptár“ jövedelméből 400 fto ajánlott. Elismerésre méltó tény.

+ (Doppler Károly), nemzeti színházunk másodkarmestere elhagyta eddigi állomását; helyét hirszerint Erkel Ferencz fia Gyula, vagy Huber Károly foglalja el.

+ (Dubez hárfaművész) szerződötve van színházunkhoz, s már meg is érkezett.

+ (A Morgenstern-féle ügy) még mindig a közbeszéd tárgya. A befogott iradafönök, bizonyítékok elégtelensége miatt, szabadon bocsátottot ugyan, s a lezárt üzlet felszabadított; azonban ez utóbbi a vádlók biztosítása mellett, polgári törvénykezés útján ismét lezároltatott. Most a polg. törvényszék fog az ügy fölött itelni. Az üzletkönyvek megvizsgálására kiküldött szakértők úgy találták, hogy a peres sorsjegy háromszor adatott el. Mindenkéi kíváncsian várja a dolog kimenetelét.

+ (A temesvári kereskedelmi kamara elhatározta), hogy a magyar írói segélyegylet javára 200 ft alapítványt tesz; s nehogy ezzel is úgy járjon mint 1859-ben az Akademia tőkéjére megszavazott 500 ftnyi adományával, melyek foganatosításában fölsőbbeséggel akadályozva lón: a magyar kir. helytartótanácsához jóváhagyásért folyamodott.

⊙ (Névnyomtatások.) Legfelsőbb engedelmével Preng, illetve Prengel Mihály győri lakos „Peregi“-re, Sibrik Adolf, gyulai lakos „Béteki“-re, Bierbauer Mátvás, balassa-gyarmati lakos „Seredi“-re s Hergezel Antal és József „Jerfi“-re változtatták vezetékneveiket.

⊙ (Haldolás.) Gróf Reviczky Ádám, nyug. magyar udv. kancellár, ki al- és főkanzellári minőségben 11 évig működött, f. hó 21-én Bécs mellett Szent-Kereszten 67 éves korában meghalt. Áldás hamvaira!

+ (Curiosum gyanánt) megemlítjük azon „igénytelen vélemény“, melyet egy névtelen, vidékről küldött be hozzánk a felállítandó Szechenyi-szobor ügyében. Ez indítvány abból áll: hogy mivel Szechenyi sem a lánchidnak, sem az Akademiának, sem Pestvárosának hátát nem fordíthat, miután mindezeknek ő volt teremője, nemője és éltetője: ennél fogva az emlékszobor olyformán volna felállítandó, hogy valamely óraszerkezetű gépezet segítségével, a lehető leghalkabb mozgással, szüntelen forogna maga körül. Ily dolgokon töri a fejét egynémely atyánkfia a vidéken.

+ (Finn tudós Pesten.) Ahlquist, jeles finn tudós s magyar akad. tag fővárosunkban mulat s nyelvünköt tanulja. E tanulás bizonyosan nem nagy fáradságába kerül, mert finn nyelvészeink szerint, a magyar és finn nyelvek rokonok.

⊙ (Pompéry János), a „Magyarország“ szerkesztője, mult héten katonai törvényszék elé állítottatott. Vajda Ján, a „Növilág“ szerkesztője szintén. △ (Elfogatás.) A „M. V.“ írja, hogy Kaszap Bertalan, hovesmgyei volt tisztviselő, e napokban egy főhadnagy és 3 uhánu közlegény kíséretében Pestre, a katonai törvényszék elé szállítottatott.

⊙ (Arcképek.) Kéler Béla zeneszerző és karmesternek Marasztzoni által rajzolt, sikerült arcképe könyom tban megjelent.

+ (Ruthen nemzetiségi nyilatkozat.) B. Eötvös József közelebb a marmarosi ruthenektől egy medvebört kapott ajándékba; e küldeményhez számos ruthen aláírással ellátott levél volt csatolva, mely többek közt így szól: „Méltóságod elnöke volt az 1861. évi országgyűlés által a nemzetiségi kérdés tárgyában kiküldött azon bizottmány, mely aug. 1-ről igényeinknek teljesen megfelelő törvényjavaslatot terjesztett elő, és így a bizottmány és elnöke iránti hazafias elismerésünk zálogát is méltóságod kezéhez juttattuk.“

+ (Lapmegintés.) A „K. K.“ első írásbeli megintést kapott f. évi 57-számában közzét vezetői vezérékkel, mely a megintő irat szerint, több oly tételeket tartalmaz, melyek a jelenleg e honban létező kormányforma irányában ellenszenv előidézésére és szítására, valamint vonatkozólag a csend és rend megzavarására is vannak irányozva.“

+ (Olcsó közigazgatás.) A „K. K.“ írja, hogy Marosszék, mely közel 90 ezer lelket számlál, nyolcz hónapot át csak mintegy 12,000 fto költött összes közigazgatására, törvénykezésére, börtönére, rabjaira, szóval, mindennemű kiadásaira.

+ (Várady Gábor, volt marmarosi követ), a közügyek iránti érdeklését ujabban azzal bizonyította be, hogy megígérte, miszerint Marmaros minden faju állatából küldend példányokat a Pesten létesítendő állatkertnek.

+ (Öngyilkosság.) E napokban a kerepesi út melletti temetőben egy Fiedler János nevű pinceszíven lőtte magát.

+ (Elfogott szökött katonák.) Az „O. u. W.“ írja, hogy a nagyigmándi szölők közt négy, Komáromból megszökött olasz katonát egy (?) megyei pandur elfogott, s a parancsnokságnak átadta őket.

+ (Bonzsáni múzeum.) A régi füvészkertben néhány nap óta nagy bonzsáni múzeum áll nyitva, pénteken hőlgyek, más napokon pedig férfiak számára. A gyűjtemény, melyben a különféle népfajok is egy-egy viaszalak által vannak képviselve, összesen minthogy 500 darabból áll s igen érdekes a megtekintésre. Megtekinthető reggeltől estig 40 krt.

⊙ (A kik külföldre akarnak utazni), figyelmeztetnek a helytartótanács részéről, hogy utvélért ne az udv. kancelláriához, hanem a helytartótanács-hoz forduljanak.

△ (Légtünetmény.) Eszéken e napokban esti 7 óra után igen szép meoteort láttak, melynek három láb hosszú s hét láb széles uszályu ágyugolyó alakja volt, s pompás színekben tündöklöve, zajtalanul repült keletről nyugatra, hol a felhők közt eltűnt.

+ (Érdekes természetnépmény.) A „Korunk“ írja, hogy hazánkban a Rézhégyes, Bodonos és Derna közötti részének nyugati oldalán a földtalaj mintegy 4 öl szélességen téglavörösré van égve s oly izzó, hogy csak nagy bajjal lehet rajta állani, kevéssé a földre ásva pedig mindenütt kékes láng látszik. Ezen égés legelőször 1859. májusban lón észrevehető, s azóta körülbelöl 12 ölet terjedt a hegycsucs felé. A harapózó hőség miatt az elfoglalt térbe eső fák gyökereikből kiégve halomra dőlnek. Az égés színhelye fölött fojtó gőz lebeg, mely olykor-olykor tikkasztólag nehezül a völgyekre. Az égő anyag a tudósít szerint kén és kőszen, mikben azon hegy bővelkedni látszik. Figyelmeztetjük rá természetbuvárainkat.

+ (Földrengés.) Komáromban nagypénteken hajnalban gyenge földrengést éreztek.

△ (Gyilkosság.) Temesvárt Demetrovics György, őrbiztos Harszner, ottani korcsmáros f. hó 18-án éjjel, ismeretlen okokból meggyilkolta. A borzasztó tettet késsel hajtotta végre, nyakát metszvé el a szerencsétlennek, midőn ez a gyilkosnak erőszakos bejövetelet szobájába, meg akará akadályozni. A tettes ezután megszaladt s a Béga-csatornába akarta magát faldasztani, de kihuztatva átadatot a törvényszéknek.

⊙ (Megkövesült emberkoponya.) Beremenden Baranyamegyében, a köbányában megkövesült emberkoponyát leltek, mely a pécsi püspöki régiség-tárba küldetett.

+ (Lovaglási ünnepély.) Kolozsvárt közelebb az arisztokratia több tagja, a Toldy-Horváth-kert főenyén rögtönzött lovagló-iskolában, számos néző jelenlétében, fényes lovaglási ünnepélyt rendezett, mely díszes sátor alatt lakomával fejeztetett be.

△ (Az erdélyi románok), az „O.-D. P.“ szebeni tudósítása szerint, még soha oly nagy ellenszenvet nem tanúsítottak a katonasággal ellen, mint jelenleg. A katonakötelesek legnagyobb része Olád.országba szökött; csupán a fogarasi kerületen 1400 a szökevények száma, s bár az ötödik korosztály is igénybe vétetett, a 148 főnyi járulék helyett csak 58-at állíthattak ki. A levelező azt tanácsolja a kormány, hogy a szökevények szülőitől szedesse be a szabadtéki díjakat.

+ (Himlőjárvány.) Ungmegyében a himlőjárvány oly nagy mértékben uralkodik, hogy a megye hivatalnokara az orvosi személyzet szaporításáért kénytelen folyamodni.

+ (Pártoláramlító indítvány.) Batizfalvy István azon üdvös indítványt tette, hogy a protestáns lelkesek életét, elhalásuk esetében szomorú sorsra jutandó özvegyeik és árvaik részére, a magyar biztosító társaságnál az illető községek biztosítanak, ugy azonban, hogy a lelkesek e biztosítási összeget, fizetéseikből évenként történendő részletes levonások által községeknek visszafizetnék. Ez indítvány mindenesetre figyelmet érdemel.

+ (A Nagy Károly-féle csillagászati eszközök), mint Bécsből írják, az államminiszterium a bécsi műegyetemen adatai javasolta, és pedig azon oknál fogva, „mert Magyarországon nincsen oly ember, ki azokhoz értene.“ Azonban a magyar udv. kancellária értesülvén a dologról, sietett Ő Felsége előtt kimutatni, hogy Magyarországon is értenek az efféle szerszámokhoz, s így lón visszavívta a beces gyűjtemény a magyar nemzet részére.

+ (Kubinyi Ferencz és Henselmann Imre) egy rajzoló társaságában Törökországba utaznak, hogy az ott található beces magyar ritkaságokat, régiségeket, műtárgyakat lerajzoltassák. Kubinyi kihallgatáson a zultánál is meg akar jelenni, kinek számára beces ajándékokat visz magával.

+ (Elsikkasztott levelek.) A Bécsben egy postahivatalnok által elsikkasztott levelekből mult péntekig már 62,720-at találtak meg. E számba azonban csak a még bepecsételve talált levelek vannak betudva, a felbonítottak nem. Csak a postadíj e levelekért meghalad 30,000 fto. A becsületlen postahivatalnok neve Kallab Károly, morva atyafi.

+ (A bécsi levélsikkasztás történetéből) naponkint több s több adat jó napfényre. Nem lesz érdektelen az is tudni, hogy fedeztetett föl ama nevezetes tolvajlás. Ugyanis egy kereskedő távsürgönyt kapott, melynek következtében a félórával előbb postára adott levelét vissza kellett követelnie. Kallab, postahivatalnok a kérelmet durván visszautasította, mire az illető panaszt emelt a hivatali főnöknél, ki ennek folytán megparancsolta a levél kiadatását, mely azonban már a tolvajszekevényben volt s bővebb kutatás fölfedezte az egész történetet.

+ (Tűzvész.) Nagy-Megyer mezővárosban, hol a februári árvíz is nagy pusztításokat tett, f. hó 5-én tűz ütött ki, mely 90 épületet hamvasztott el.

+ (Tűzvész.) A Gálszécsesi szomszédos Kázmér helységben folyó hó 2-án 30 ház és 14 csűr. Terebesben pedig 8 ház és több gazdasági épület lón a lángok martaléka. Ócsárdon Somogyban pedig e hó 9-én ütött ki tűz egy nő vigyázatlansága következtében, ki égő gyertyával ment fel a padlásra. Itt 15 ház égett le. A gondatlan asszony leányostul szintén odaégett.

+ (Felhívás a Scitovszky-alapítvány ügyében.) Ney Ferencz, a pestvárosi főredktanoda igazgatója, felhívta tesz közzé, melyben az ezen intézetnél levő Scitovszky-alapítvány javára adakozásra szólítja fel a közönséget. Ez alapítvány, melynek célja, a szegény sorsu realtanulók segélyezése, a mult tavén végén 595 ft. 80 krt. tett ki; azóta e tőke nem gyarapodott semmivel; azonban az eddig felgyült kamatokból 600 fti g kiegyesztetvén, a fennmaradt 21 ft. 63 krból valláskülönbség nélkül 14 tanuló nyert segélyezést tankönyvek és rajzszerkekb. Eddigél az alapítvány a következő tételekből gyült össze: 1) Scitovszky bibornok hg. primás ajándéka 210 ft.; 2) Ney Ferencznek, mint igazgatónak 1860-ban elmondott főrealtanodai emlékbeszédének eladásából 220 ft. 80 kr.; 3) egyes jóltevők adományai 165 ft. Az igazgató általában, de különösen Pestváros polgáraithoz intézi adakozásra felhívást, mint a kik legközelebből vannak hivatva, hogy szegényebb polgártársaiknak tanulni vágyó, tehetséges gyermekeit gyamolítsák, illetőleg megkönnyítsék nekik a tudományos pályán való haladását. A Scitovszky-alapítványnak legközelebbi célja: könyvekkel, tanzszerkekkel ellátni az oly szegény, de szorgalmas tanulókat, kik ezen eszközök meg nem szerethetése miatt tán pályájokat is elhagyni kénytelenítettének. A segélyezés ily neme annál szükségesebb, mert a realtanodák javára ösztöndíjak még nem léteznek, a gymnasiumokra szóló ösztöndíjak jótéteményében pedig a realtanulók nem igen részesítettnek.

+ (Fontos újság!) A „Sürgöny“-nek írják Bécsből: „Nagy események előestéjén állunk; a magyar országgyűlésre nagyban folynak az előkészületek; a királyi meghívó levelek közelebb fognak kiadatni.“ Nehogy valakinek e fontos hir megártson, sietünk kijelenteni, hogy e sorokat a „Sürgöny“ bécsi levelezője még mult 1861. évi februárban írta, azonban az illető levél ama híressé vált bécsi postahivatalnok által elsikkasztatván, csak most került rendeltetése helyére. Az elsikkasztott levelek közt oly okmányok is találtattak, melyek már teljesen bevégzett pereknek revisióját teszik szükségessé.

+ (Dr. Block Aachenben egy nagyszerű régészeti munkát) szándékozik szerkesztieni. Jelenleg fővárosunkban időz, hogy a Múzeumban levő nevezetesebb régiségeit lerajzoltassa. Kassára is szándékozik felrándulni, az ottani remek székesegyházat megtekintendő.

⊙ (Drága szoba.) A „Debreczeni Közlöny“ írja, hogy a legutóbbi debreczeni országos vásár alkalmával egy ottani házi ur egy pesti optikusal egyetlenegyszer szobának 24 órai használatára nem kevesebb mint 25 fto fizettetett. Kell-e ennél kézzelfoghatóbb bizonyíték arra, hogy Debreczen is nagy város, s hogy nemcsak a pesti, hanem a debreczeni háziurakat is meg lehet énekelni?

— (Adakozások.) A Vasárnapi Újság szerkesztőségéhez mult héten beküldetett:

— A magyarországi vízkárosultak számára: Podtornyáról a (dunaföldváriak és paksiak számára) többen Molnár József által 16 ft.

(Az egyes adakozók: Sebaly Jakab if. 20 kr., Müllhoffer izr. 40 kr., Slesinger izr. 40 kr., Steger izr. 50 kr., Molnár István 1 ft., Remenavics Miklós 62 kr., Szalay György 20 kr., A gyűjtő 2 ft., Poszavitz Vincze 20 kr., Baumann 30 kr., Tökölvi János 20 kr., Koczián Mihály 40 kr., Derk János 20 kr., Korovitz György 15 kr., Zobits János 20 kr., és a többi szegényebb adakozók 8 ft. 3 kr. Összesen 16 ft.

Az előbbi közlésekkel együtt begyűlt összesen 1917 ft. 27 kr.,

Még egy pár szó a Rákóczyak temetkező-helyéről.

(Válaszul a Pesti Napló újdondásának.)

A Vasárnapi Újság 15. számában közölt cikkekemre, — a Pesti Naplóban megjelent czáfolatot olvasva, röviden ennyit mondok: én nem állítottam azt, hogy egyedül Szerencsen fekszenek Rákóczyak, hanem azt, hogy Szerencsen van a Rákóczyak temetkező helye. És valóban, ha bár külföldön fekszik is néhány, mint bújdosó; Gyulafehérvárott mint fejedelem, Ecseden és Sárospatakon bármi ok miatt, — az még mindig nem mond ellen annak, hogy Szerencsen van a Rákóczyak családi sírboltja; ezt állítottam és állítom én most is, ezt nem czáfolta meg újdondász ur, de nem is czáfolhatja, mert állításon igazságot az ottani ref. templomban levő sírbolt kézzel foghatólag, és szemmel láthatólag bizonyítja — ha csak ezzel is ugy nem tesz, mint a históriával, melynek ugyan kitekeri nyakát akkor, midőn 1-86 Zsigmondot fekteti Szerencsre, tehát nagypapját annak, ki ott valóban fekszik, nője s gyermekeivel, mint az ott irva van az emlékkövön. Kun-Szent-Miklós, april 22. Marikovszky Gábor.

Nemzeti színházi napló.

Hétfő, april. 21. „IV. László.“ Eredeti dráma 5 felv. Dobszajostól. Husvét hétfő, egy heti szünet, és a színház csaknem üres; meglepő látvány! De hát nem lehetett volna-e e mai szent napra vonzóbb darabot találni? Kedd, april. 22. „A vajjáró.“ Opera 4 felv. Ez este Pauli, mint általában szerződött tag először lépett föl. Ugy látszik, az új tag kellemesen csengő lágy hangja tetszésre talált; annál inkább nem tetszett a feszes játék s a szavak idegenszerű kimondása.

Szerda, april. 23. „A völgy lilioma.“ Dráma 5 felv. Barriére után Felékől. Nagy Luiza, kassai színésznő, mint vendég. A vendég kisasszonynak több jó tulajdonsága van: fiatal, csinos alak; hangja csengő és a színház

